

Diplomová práce

Rozvíjení čtenářské gramotnosti žáků prostřednictvím loutkohereckých aktivit

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Pavλίna Trávníková

Vedoucí práce:

PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Liberec 2023

Zadání diplomové práce

Rozvíjení čtenářské gramotnosti žáků prostřednictvím loutkohereckých aktivit

<i>Jméno a příjmení:</i>	Pavčina Trávníková
<i>Osobní číslo:</i>	P17000092
<i>Studijní program:</i>	M7503 Učitelství pro základní školy
<i>Studijní obor:</i>	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra primárního vzdělávání
<i>Akademický rok:</i>	2020/2021

Zásady pro vypracování:

Cíl: Rozvoj čtenářské gramotnosti žáků 1. stupně ZŠ prostřednictvím práce v loutkohereckém kroužku. Dílčí cíl: Rozvoj komunikačních dovedností, osobnosti a emoční inteligence žáků.

Požadavky:

a) Studium odborné literatury k tématu; (b) příprava koncepce práce kroužku loutkoherectví pro školní rok; (c) průběžná realizace aktivit a výstupů; (d) evaluace a autoevaluace; (e) stanovení závěrů a doporučení pro praxi.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná/elektronická

Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

KOŠTÁLOVÁ, H., ŠAFRÁNKOVÁ, K., HAUSENBLAS, O., ŠLAPAL, M. 2010. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha: ČŠI.

KRAMPLOVÁ, I. 2002. *Netradiční úlohy aneb čteme s porozuměním*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělání.

HAUSENBLAS, O. 2015. *Čeština doopravdy: návrh didaktického pojetí výuky vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura na 1. stupni ZŠ*. Praha.

DVOŘÁK, J. 1997. *Herectví s loutkou*. Praha: IPOS.

RICHTER, L. 2006. *O divadle (nejen) pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem.

Vedoucí práce:

PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

26. října 2020

Předpokládaný termín odevzdání: 1. dubna 2022

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 25. listopadu 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Děkuji především vedoucí mé diplomové práce PhDr. Věře Vykoukalové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a trpělivost, které mi byly během zpracování diplomové práce poskytnuty. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině za podporu během celého studia.

Anotace

Tato diplomová práce se zaměřuje na rozvoj čtenářské gramotnosti u dětí prostřednictvím loutkohereckých aktivit, kdy je loutka chápána jako prostředek pro podporu komplexního vývoje dovedností spojených se čtením.

Práce kombinuje teoretický přehled metod a přístupů k rozvoji čtenářské gramotnosti s praktickým využitím v prostředí loutkového divadla.

V praktických kapitolách byl vytvořen didaktický materiál sloužící k rozvoji čtenářské gramotnosti.

Součástí přílohy jsou připravené soubory, kde jsou k dispozici k vytištění komplexní pracovní listy k pohádkám, scénáře, přehled jednotlivých pracovních listů.

Klíčová slova

Čtenářská gramotnost, loutka, pracovní listy, volnočasové aktivity

Abstract

This master's thesis focuses on the development of reading literacy in children through puppetry activities, where the puppet is understood as a means to support the comprehensive development of skills associated with reading.

The thesis combines a theoretical overview of methods and approaches to the development of reading literacy with the practical use in the context of puppet theatre.

In the practical part, instructional material was created to promote reading literacy.

The appendix includes prepared files where comprehensive worksheets for fairy tales, scenarios, and an overview of individual worksheets are available for printing.

Key words

Reading competence, puppet, worksheets, leisure activities

Obsah

Úvod	12
1 Čtenářská gramotnost a její rozvoj ve školním prostředí.....	13
1.1 Vývoj pojmu gramotnost	14
1.2 Modely gramotnosti.....	15
1.3 Faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost	16
1.4 Čtenářská gramotnost v RVP	17
1.5 Možnosti rozvoje čtenářské gramotnosti.....	17
1.6 Výběr textů	19
1.7 Rozvoj čtenářství	19
2 Volnočasové aktivity ve školských zařízeních	21
2.1 Volnočasové aktivity v historickém kontextu	21
2.2 Organizační formy volnočasových aktivit.....	22
2.3 Struktura schůzky zájmové činnosti	22
2.4 Příklad konkretizace zájmových aktivit v ŠVP	23
3 Loutkoherectví	26
3.1 Práce s loutkou	26
3.2 Druhy loutek	27
3.3 Loutkoherectví a čtenářská gramotnost.....	27
4 Metodologie praktické části	29
4.1 Cíl a struktura diplomové práce	29
4.2 Představení respondentů	31
4.3 Představení textových předloh.....	31
4.4 Představení prostředí	33
4.5 Práce s loutkou	35
4.6 Kulisy	35

4.7	Představení pracovních listů	36
4.8	Doplňkové šetření	39
5	Realizace pohádky KAŠPÁREK DETEKTIVEM	40
5.1	Představení obsahu a postav	40
5.2	Pracovní listy	41
6	Realizace pohádky ZA HORAMA, ZA DOLAMA	55
6.1	Představení obsahu a postav	55
6.2	Pracovní listy	56
7	Plnění cílů a závěrečná reflexe	67
7.1	Diskuze k realizaci	68
7.2	Vyhodnocení doplňkového šetření	70
Závěr	72
Seznam literatury a zdrojů		73
Seznam příloh		74

Seznam obrázků, tabulek a použitých zkratek

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1: ROVINY ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI	13
OBRÁZEK 2: LOUTKY A KULISY	36
OBRÁZEK 3: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č. 1	43
OBRÁZEK 4: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č. 2	45
OBRÁZEK 5: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č. 3	47
OBRÁZEK 6: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č.4	50
OBRÁZEK 7: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č.5	52
OBRÁZEK 8: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č.6	54
OBRÁZEK 9: LOUTKY	56
OBRÁZEK 10: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č.1	57
OBRÁZEK 11: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č.2	59
OBRÁZEK 12: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č.3	61
OBRÁZEK 13: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č.4	63
OBRÁZEK 14: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č.5	65
OBRÁZEK 15: UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č.6	66

Seznam tabulek

TABULKA 1: POPIS A CHARAKTERISTIKA ROVIN ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI	14
TABULKA 2: PŘÍSTUP KE ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI V MINULOSTI A DNES.....	15
TABULKA 3: MODELY GRAMOTNOSTI	15
TABULKA 4: FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ČTENÁŘSKOU GRAMOTNOST	16
TABULKA 5: ZÁKLADNÍ ASPEKTY PRO ROZVOJ ČTENÁŘSTVÍ	20
TABULKA 6: PRAVIDELNÁ ZÁJMOVÁ ČINNOST	22
TABULKA 7: LOUTKOHERECKÝ KROUŽEK V ŠVP.....	24
TABULKA 8: NABÍDKA ZÁJMOVÉ ČINNOSTI ZŠ BĚLÁ POD BEZDĚZEM	25
TABULKA 9: ZÁSADY ROZVOJE ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI V LOUTKOHERECKÉM KROUŽKU	29
TABULKA 10: RESPONDENTI	31
TABULKA 11: PŘEHLED PRACOVNÍCH LISTŮ (KAŠPÁREK DETEKTIVEM)	36
TABULKA 12: PŘEHLED PRACOVNÍCH LISTŮ (ZA HORAMA, ZA DOLAMA).....	37
TABULKA 13: ROZVÍJENÉ KLÍČOVÉ KOMPETENCE	38
TABULKA 14: KAŠPÁREK DETEKTIVEM – POSTAVY	40
TABULKA 15: ZA HORAMA, ZA DOLAMA, – POSTAVY	55

TABULKA 16: REFLEXE LEKCÍ (KAŠPÁREK DETEKTIVEM)	68
TABULKA 17: REFLEXE LEKCÍ (ZA HORAMA, ZA DOLAMA)	69

Seznam použitých zkratek a symbolů

ADHD	attention deficit hyperactivity disorder
DP	diplomová práce
RVP	rámcový vzdělávací program
RWCT	Reading and Writing for Critical Thinking
SPUCH	specifické poruchy učení a chování
ŠK	školní klub
ŠVP	školní vzdělávací program
tj.	to je
ZŠ	základní škola

Úvod

Téma mé diplomové práce vzešlo z mé zkušenosti v loutkohereckém kroužku, kde se věnuji nastudování pohádek a jejich následné prezentaci. Během této činnosti jsem začala přemýšlet o možných aktivitách, které by mohly být přínosem pro děti v oblasti čtenářské gramotnosti v prostředí loutkového divadla, nikoliv ve školní lavici. Nezaměřila jsem se ale pouze na práci s textem, ale také na rozvoj komunikačních dovedností, sociálních schopností a podporu sebedůvěry u dětí, kterou považuji v dnešní době za velmi důležitou. Chtěla jsem prozkoumat, jak loutky mohou sloužit jako nástroj pro vzdělávání na základní škole a jak mohou pomoci dětem se znevýhodněním, které náš kroužek nyní navštěvují.

Cílem mé práce bylo ukázat, že práce s loutkami může být účinným prostředkem pro zlepšení čtenářské gramotnosti a zároveň může přinést výhody v rámci širšího spektra dovedností. Loutky, jako vhodný výukový nástroj, poskytují možnost vytvářet vzdělávací aktivity, které jsou nejen efektivní, ale také zábavné a motivující pro žáky.

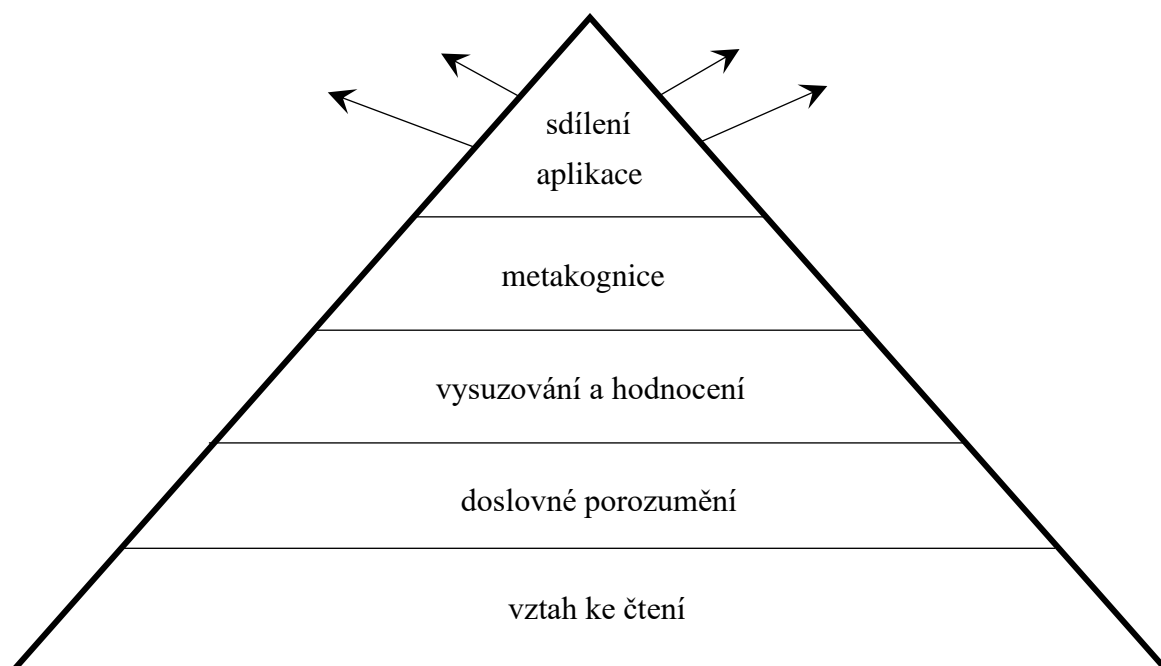
Konstatovala jsem, že práce s loutkami na základní škole může být inovativním a interaktivním způsobem, jak podporovat rozvoj sociálních, emocionálních, kreativních a komunikačních dovedností u dětí.

1 ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST A JEJÍ ROZVOJ VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Čtenářská gramotnost se v současné době dostává do popředí zájmu pedagogů i žáků. Žáci potřebují porozumět čtenému textu, aby byli schopni fungovat ve světě soukromém a později i ve své budoucí profesi. Je nástrojem k získávání informací, postojů. V pedagogickém slovníku Průcha (Průcha, a další, 2009 str. 42) definuje čtenářskou gramotnost takto: „Čtenářská gramotnost je komplex vědomostí a dovedností jedince, který mu umožňuje zacházet s písemnými texty běžně se vyskytujícími v životní praxi. Jde o dovednost nejen čtenářskou, ale také dovednosti vyhledávat, zpracovávat, srovnávat informace obsažené v textu.“ (Průcha, a další, 2009)

Ve čtenářské gramotnosti se objevuje hned několik rovin, které jsou nezbytné a nemůže být ani jedna opomenuta.

Roviny čtenářské gramotnosti

Obrázek 1: Roviny čtenářské gramotnosti

Zdroj: vlastní

Tabulka 1: Popis a charakteristika rovin čtenářské gramotnosti

Zdroj: (Kolektiv autorů, 2010 str. 7)

roviny čtenářské gramotnosti	charakteristika
vztah ke čtení	Předpokladem pro rozvíjení čtenářské gramotnosti je potěšení z četby a vnitřní potřeba číst.
doslovné porozumění	Čtenářská gramotnost staví na dovednosti dekódovat psané texty a budovat porozumění na doslovné úrovni se zapojením dosavadních znalostí a zkušeností.
vysuzování a hodnocení	Čtenářsky gramotný člověk musí umět vyvozovat z přečteného závěry a posuzovat (kriticky hodnotit) texty z různých hledisek včetně sledování autorových záměrů.
metakognice	Součástí čtenářské gramotnosti je dovednost a návyk seberegulace, tj. dovednost reflektovat záměr vlastního čtení, v souladu s ním volit texty a způsob čtení, sledovat a vyhodnocovat vlastní porozumění čtenému textu a záměrně volit strategie pro lepší porozumění, překonávání obtížnosti obsahu i složité vyjádření.
sdílení	Čtenářsky gramotný člověk je připraven sdílet své prožitky, porozumívání a pochopení s dalšími čtenáři. Svě pochopení textu porovnává s jeho společensky sdílenými interpretacemi, všimá si shod a přemýšlí o rozdílech.
aplikace	Čtenářsky gramotný člověk využívá čtení k seberozvoji i ke svému konání, četbu zúročuje v dalším životě.

1.1 Vývoj pojmu gramotnost

Analýzou vývoje pojetí gramotnosti získáme hlubší pohled do vztahů mezi tímto jevem a proměnami společenských a ekonomických podmínek. Dále nám tato studie poskytuje lepší porozumění myšlenkovým přístupům učitelů vůči této problematice.

Doležalová (Doležalová, 2014 str. 13) uvádí spojitost s prvky triviálního vzdělávání. V novodobých dějinách lze považovat tzv. tereziánské reformy za zásadní milník ve vzdělávání. Tyto reformy vedly ke vzniku jedné z prvních komplexních koncepcí gramotnosti, a to díky práci J. Felbingera a jeho díla s názvem *Knihy metodní*. Toto dílo obsahuje rady a postupy pro výuku čtení a psaní. Rozvoj vzdělanosti se prolíná s procesem gramotnosti obyvatelstva, které reagovalo na hospodářský i ekonomický růst společnosti. Opomenut nebyl ani rozvoj kulturní. Ani v dobách J. Husa a J. A. Komenského nebyl rozvoj čtenářské gramotnosti u nás pozadu. Důkazem toho jsou data uvedena v *Pedagogické encyklopedii* a ve *Velkém sociologickém slovníku*.

Zhodnocení, jak se přistupovalo k čtenářské gramotnosti v minulosti, a dnes

Historický vývoj přístupu k čtenářské gramotnosti podléhal výrazným změnám. Následující srovnání ilustruje, jakým způsobem se k této problematice přistupovalo v minulosti a jak se k ní nahlíží v současném kontextu.

Tabulka 2: Přístup ke čtenářské gramotnosti v minulosti a dnes

Zdroj: vlastní

minulost	přítomnost
- omezený přístup k literatuře - knihy nedostupné pro širší vrstvy populace	- široký přístup k informacím - knihy, periodika, noviny a další textové materiály jsou snadno přístupné i online
- omezená gramotnost - dříve schopnost číst a psát považována za privilegium omezeného okruhu jedinců	- všeobecná gramotnost - většina obyvatel ve vyspělých zemích je schopna číst a psát, často díky povinnému školnímu vzdělávání

Celkově lze konstatovat, že historicky byl přístup k čtenářské gramotnosti limitován, zatímco v současnosti je mnohem širší a dostupný téměř pro každého díky moderním technologickým inovacím a vzdělávacím systémům.

Hausenblas ve své publikaci (Hausenblas, 2015 str. 7) uvádí, jak je v dnešní době důležitá komunikace a dovednost se umět vyjadřovat. Toto je spojeno se spisovnou češtinou, která by měla být dětem předkládána jak ve formě psané, tak i při četbě. Zásadní je slovní zásoba dětí, která je dnes kvůli deficitu čtení spíše omezená.

1.2 Modely gramotnosti

Doležalová ve své publikaci odkazuje na čtyři modely gramotnosti, které vymezuje P. Gavora. (Doležalová, 2014 str. 12)

Tabulka 3: Modely gramotnosti

Zdroj: (Doležalová, 2014 str. 12)

jednotlivé úrovně	charakteristika
bázová	čtenář rozumí jen základnímu významu textu
zpracování textových informací	čtenář je schopen zpracovat základní informace

sociálně kulturní jev	čtenář chápe jen činnosti spojené s jeho sociokulturní skupinou
e-gramotnost	týkají se práce s informacemi, dokáže je využít

1.3 Faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost

V současné době ovlivňuje čtenářskou gramotnost hned několik faktorů, které mohou být vzájemně propojeny a vždy na ně musí být pohlíženo individuálně ke každému jedinci. Vykoukalová s Wildovou (Vykoukalová, a další, 2013 str. 34) ve své publikaci uvádí hned několik takových faktorů z pohledu stability.

*Tabulka 4: Faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost
Zdroj: (Vykoukalová, a další, 2013 stránky 33–45)*

Faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost	
vliv sociokulturního a rodinného prostředí	- zapojení rodiny od raného věku dítěte - předčítání - společné čtení knih
vliv prostředí školy	- celková koncepce školy - materiální vybavení - personální podmínky - prostředí školy - osobnost učitele - výukové metody
vliv textového materiálu	- přiměřenost textu k věku dítěte - grafické řešení textu - správný styl textu
vliv vycházející z individuálních dispozic žáka	- temperament - inteligence - schopnosti a zájmy - styl učení
vliv čtenářské zkušenosti	- čtenářské návyky
vliv motivace	- motivace učitelem, rodinou, vrstevníky - klíčový význam - poutavé texty - možnosti výběru - projevovat zájem - chválit

1.4 Čtenářská gramotnost v RVP

V publikaci (Kolektiv autorů, 2010 str. 9) se na čtenářskou gramotnost pohlíží jako na komplex provázaných složek, které mají povahu kompetencí a nemůže být rozvíjena bez motivace.

RVP nevymezuje výslovně pojetí čtenářství nebo čtenářské gramotnosti. Pro ty učitele, kteří nesledují soustavně vývoj v této oblasti, může být čtenářská gramotnost jevem redukováním na pouhé čtení s doslovným porozuměním, na vyhledávání informací nebo na reprodukci základního děje.

Rozvoj dovednosti čtení předpokládá i integraci do jednotlivých vzdělávacích oblastí RVP pro základní vzdělávání. Největší důraz je kladen na oblast jazyka a jazykové komunikace, kde je cílem posílit pozitivní vztah k mateřskému jazyku. V RVP se vyžaduje vysoká úroveň čtenářské gramotnosti při plnění klíčových kompetencí.

1.5 Možnosti rozvoje čtenářské gramotnosti

Čtenářskou gramotnost lze rozvíjet pomocí nových metod, které jsou v současné době do škol zaváděny. Každý učitel si musí v první řadě uvědomit, zda on sám splňuje podmínky pro zavádění konkrétní metody. Musí umět žáky přesvědčit, že to nové, s čím se ještě doposud nesetkali, je pro ně velkým přínosem. Škola by měla učiteli pomoci s realizací.

Důležitý je aktivní přístup žáků a zapojení i ostatních kantorů, nejen češtinářů. Musíme si uvědomit, že žáci pracují s textem i v ostatních předmětech. I ve vlastivědě či přírodovědě, matematice i ostatních předmětech je porozumění textu na prvním místě. Dítě si vytřídí informace a může plnit zadané úkoly.

V posledních letech jsou do škol zaváděny nové metody, které šíří vzdělávací program RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking) pocházející z USA. Tyto metody vedou ke kritickému myšlení. (Doležalová, 2014 str. 73)

Tento program vznikl v USA v roce 1997.

Charakteristika programu

1. promyšlené čtení, diskuse
2. význam informací
3. změna komunikace mezi učitelem a žáky
4. vyvážený poměr mezi znalostmi, dovednostmi a rozvíjenými postoji
5. zohlednění zájmů žáků
6. neustálá reflexe
7. důraz na spolupráci
8. hodnocení nejen výsledků, ale celého učebního procesu
9. žák rozumí cílům
10. otevřenost vůči novým nápadům a netradičním řešením

(Kritické myšlení, 2023)

Metody rozvíjení čtenářské gramotnosti

Čtení s otázkami – tato metoda podporuje žáky v aktivním zkoumání textu tím, že si navzájem kladou otázky, které jim pomáhají porozumět obsahu a záměru autora. Zároveň žáky učí formulovat hloubavé otázky a rozvíjet dovednost kritického čtení.

Čtení s předvídáním – tato metoda zahrnuje postupné čtení textu a individuální předpovídání obsahu každé části. Následná diskuse umožňuje žákům reflektovat, jak se jejich předpovědi shodovaly s aktuálním vývojem textu a jaký byl skutečný záměr autora.

Debata s autorem – tato metoda umožňuje žákům zkoumat hlubší vrstvy textu tím, že se snaží porozumět autorově záměru a způsobu, jakým to autor vyjádřil. To podporuje analýzu literárního díla.

Literární dopisy – žáci píšou krátké osobní dopisy, ve kterých sdílejí své čtenářské zážitky a úvahy. Tato metoda podněcuje reflexi a sdílené čtenářské zkušenosti mezi žáky.

Podvojný deník – metoda zahrnuje vytváření osobního deníku, kde žáci citují zajímavé části textu a přidávají své vlastní komentáře. Tím je podporována hlubší porozumění textu a jeho analýza.

Literární kroužky – žáci pracují ve skupinách a zastávají různé role, jako ilustrátoři, výběřčí úryvků, vedoucí následné diskuse. Rozvíjí se společná komunikace.

Poslední slovo patří mě – žáci čtou společný text a zaznamenávají si významná místa, která je zaujala a proč. Jeden žák prezentuje svůj text. Ostatní odhadují, proč si vybral právě ten. Nakonec žák přečte doslova, co napsal.

Tvorba vlastní knížky – žáci se učí vnímat formální aspekty a respektovat autorský záměr tím, že sami tvoří vlastní knihy. Rozvíjí se dovednosti v oblasti literární tvorby a kritického vnímání knihy jako celku.

Vyhledávání klíčových slov – tato metoda může být využita před čtením k podpoře předvídání obsahu textu nebo čtení pro reflexi.

(Košťálová, a další, 2010 stránky 18–21)

1.6 Výběr textů

Měli bychom si uvědomit, zda je vhodné, aby všechny texty určené k rozvoji čtenářské gramotnosti vybíral sám učitel, nebo zda se mohou zapojit i žáci. Zkušený učitel by asi řekl, že i dítě je schopné si vybrat vhodný text. Někteří se k tomuto staví spíše pesimisticky a jsou přesvědčeni, že jen to, co vybere on, je to správné. Dejme dětem trochu více svobody. Jistě se nám za to odmění. Nejdříve však musíme děti přivést k samotnému čtení. V dnešní době počítačů je to někdy nadlidský výkon. Jen u dítěte, u kterého se nám podařilo vzbudit zájem o čtení, povedou k rozvíjení čtenářství.

Jak postupovat, když vidíme, že si žák vybral knihu nepřiměřenou svému věku. Pojd'me se na toto podívat realisticky. Když víme, že se jedná o žáka, který neprojevuje zájem o čtení, nechte, nebaví ho to, je to pro něho ztráta času. Učitel by měl výběr knihy žákovi schválit a zároveň ho motivovat při dalším výběru knihy přiměřenější věku. Nebude výběr kritizovat, to by vedlo k demotivaci místo k našemu cíli. (Košťálová, a další, 2010 stránky 5–10)

1.7 Rozvoj čtenářství

Jen učitel, který sleduje aktuální trendy v dětské literatuře, může dětem doporučit vhodné knihy. Měl by vždy rozhodovat individuálně. Má své žáky tzv. přečtené a ví, co bude který preferovat. Při výběru nesmíme zapomínat na děti se specifickými poruchami učení.

Tabulka 5: Základní aspekty pro rozvoj čtenářství

Zdroj: upraveno autorem dle (Košťálová, a další, 2010 str. 12)

aspekt	doplnění
1. čas	Je třeba věnovat dostatek času čtení. Nesmí chybět pravidelnost a četnost. Ve škole je potřeba se věnovat čtení pravidelně
2. předčítání	Žákům se ve škole předčítá i tehdy, když už sami umějí číst.
3. dostupnost knih a textů	Je potřeba prostředí naplnit různorodými knihami a texty, které jsou dětem snadno přístupné.
4. vlastní volba	Žáci si mohou vybírat knihy a texty podle vlastní volby.
5. volba celých textů	Žáci čtou celé knihy, nejen ukázky nebo úryvky.
6. příležitost pro čtenářskou odezvu	Žáci mohou bezprostředně sdílet osobní dojmy z knihy
7. čtení je propojeno s psaním	Žáci písemně reagují na přečtené, učí se textům rozumět i tím, že je sami vytvářejí.
8. učitelé umí čtení vyučovat	Pedagogové ovládají čtenářské strategie pro porozumění textu, umí je modelovat a vyučovat, ovládají metodu hlasitého přemýšlení, poskytování zpětné vazby, umí vést žáky k výběru textu.
9. učitelé čtou	Očekává se, že učitelé znají knihy, které mohou zaujmout žáky. Umí každému žákovi doporučit vhodnou knihu a sledují novinky.

2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

Vzhledem k cíli a zaměření této práce považuji za potřebné věnovat kapitolu volnočasovým aktivitám.

Volnočasové aktivity jsou takové aktivity, které jsou dobrovolné a při kterých se rozvíjí individualita jedince. Hofbauer uvádí, (Hofbauer, 2004 str. 66) že tyto aktivity plní funkci vzdělávací, výchovnou, kulturní, preventivní či zdravotní, oddechovou i kompenzační. Volnočasové aktivity a vzdělání ve školském zařízení jsou vzájemně propojeny a navzájem se inspirují. Odhalují nadání a talent jednotlivců a pomáhají k tvorbě pozitivního myšlení k dalšímu vzdělávání. Z mnoha lidí, kteří v dětství nějaký zájmový kroužek navštěvovali se později stali profesionálové v rozvíjené oblasti.

2.1 Volnočasové aktivity v historickém kontextu

Hofbauer (Hofbauer, 2004 str. 67) se také zmiňuje o rozvíjení této činnosti na školách z historického hlediska. Uvádí, že tato činnost se do škol začala dostávat s demokratizací vzdělávání v 19. století. Začaly se objevovat speciální místnosti určené k trávení volného času o přestávkách. Druhá polovina 19. století je spojena s velkým rozmachem školních knihoven, začaly se vydávat školní časopisy, ale budovala se i školní hřiště, děti trávily čas ve školách v přírodě.

Velké změny nastaly v druhé polovině 20. století. Začalo se zjišťovat, že samotná škola a ani za přispění rodiny nemůže zaručit, aby se dítě rozvíjelo všestranně. Do trávení volného času mládeže se postupně zapojovaly obce a města se záměrem poskytnout mládeži dostatek pohybových aktivit. Děti byly zapojovány i do chodu škol a obcí. Zřizovala se tzv. „střediska na vzduchu“. Záměrem byl aktivní odpočinek v přírodě, rozvoj tělesné zdatnosti, rozvoj uměleckého nadání a ruční práce. Dokonce byl školní týden zkrácen o jeden den. V tomto dni se měla mládež věnovat již zmíněným aktivitám.

V Německé spolkové republice vznikla v polovině padesátých let 20. století koncepce celoživotního výchovného systému. Inspirací jim byl anglický školský zákon.

Výrazné rozšíření volného času dětí a mládeže znamenalo v celé Evropě postupné zavedení pětidenního školního týdne. Když se koncem šedesátých let 20. století začínaly v tehdejším Československu dělat první kroky tímto směrem, byl v některých vyspělých zemích již uplatněn (např. Anglie, Skotsko, Francie, Švýcarsko) a jiné země ho ověřovaly. (Hofbauer, 2004 stránky 67–68)

2.2 Organizační formy volnočasových aktivit

Hájek (Hájek, a další, 2011 str. 169) ve své publikaci zmiňuje několik organizačních forem zájmových aktivit podle charakteru a poslání jednotlivých subjektů, kde se tyto aktivity organizují.

V návaznosti na praktickou část práce se zaměřuji na základní formy, které představují v tabulce.

Tabulka 6: Pravidelná zájmová činnost

Zdroj: (Hájek, a další, 2011 str. 169)

pravidelná zájmová činnost	
formy	charakteristika
kroužek	menší zájmový útvar, jehož činnost směřuje zpravidla k vnitřnímu obohacení členů, zaměřuje se na vnitřní život útvaru
soubor	zájmový útvar, jehož činnost směřuje k veřejné produkci výsledků činnosti. Zpravidla má závažnější strukturu a mívá více členů než kroužek
klub	zájmový útvar s volnější organizační strukturou, s možností převažující receptivní činností členů
oddíl	toto označení se užívá výjimečně, a to zpravidla u tělovýchovných nebo turistických útvarů. Pojem označuje, že útvar je součástí většího organizačního celku a má charakter kroužku
kurz	útvar s vymezenou délkou trvání, zpravidla kratší než jeden rok, a jeho činnost směřuje k osvojení určitého množství vědomostí či dovedností

2.3 Struktura schůzky zájmové činnosti

I schůzka v zájmovém útvaru by měla mít určitá pravidla, jako je tomu při výukové jednotce. Měla by se držet některých pedagogických zásad. Hájek ve své publikaci uvádí tyto zásady: (Hájek, a další, 2011 str. 183)

Zahájení schůzky – tato činnost je nedílnou součástí a slouží především k prezenci dětí. Pozdní příchody jsou většinou tolerovány, neboť se nejedná o školní docházku. I zde ale musíme nastavit pravidla, aby k nim nedocházelo příliš často.

Vytvoření společné atmosféry – je důležité pro další práci. Při vytváření atmosféry si musíme uvědomit, že děti právě přišly z vyučování, kde seděly několik hodin ve svých třídách se svými spolužáky. V kroužku se setkávají napříč třídami a mají potřebu si na začátku sdělovat prožité zážitky z vyučování. Proto je dobré na začátku s dětmi vést rozhovor, o jejich úspěších, které ten den zažily.

Motivace činnosti – na motivaci bychom neměli zapomínat. Všichni zúčastnění potřebují vědět, jakou činnost budou vykonávat a proč, co je cíle.

Vlastní činnost – vyplňuje největší část schůzky. Pedagog, řídící schůzku by měl pracovat podle předem připravené struktury. Činnost by měl mít předem dobře naplánovanou, přesně tak, jak je tomu u výukové jednotky a neměl by zapomenout na didaktický materiál či pomůcky potřebné k práci. Na schůzky chodí děti napříč všemi ročníky, proto i práce s nimi musí být tomuto přizpůsobena. V tomto případě by se měla využívat skupinová práce, při které starší žáci pomáhají mladším spolužákům.

Hodnocení – k hodnocení by se mělo přistupovat s určitým taktem, aby dítě nezažilo zbytečný neúspěch. Hodnotit by se měla převážně snaha při plnění zadaných úkolů. Dávat pozor bychom si měli i na neopodstatněně příliš pozitivní hodnocení, aby v dětech nevyvolala pocit výjimečnosti.

Závěr schůzky – na závěr schůzky přichází samotné hodnocení průběhu a dosažení výsledků, které byly zmíněny na začátku schůzky. Může být zařazena motivační hra. Na úplný závěr se uklidí prostory, kde byla schůzka realizována.

(Hájek, a další, 2011 stránky 150–173)

2.4 Příklad konkretizace zájmových aktivit v ŠVP

Vzhledem k tomu, že působím jako učitelka na Základní škole Bělá pod Bezdězem, rozhodla jsem se v této diplomové práci prezentovat aktivity této školy. Zájmové aktivity ve školním zařízení jsou sdružovány ve Školním klubu. Školní klub je školským zařízením pro

zájmové vzdělávání žáků základních škol. ŠVP školního klubu je součástí ŠVP základní školy. Školní klub je školským zařízením pro zájmové vzdělávání žáků základních škol. Zájmové vzdělávání organizuje pro přihlášené účastníky pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činnost ve dnech školního vyučování v době mimo pravidelný rozvrh vyučovacích hodin. Svou činností navazuje ŠK na školní vzdělávací program a je jeho nadstavbou. Usiluje o efektivní využití volného času žáků a rozvoj jejich všestranných zájmů, čímž se stává tou nejlepší prevencí výskytu sociálně patologických jevů. Posláním ŠK je motivace, podpora a vedení dětí k všestrannému rozvoji osobnosti, zejména smysluplným využitím volného času nabídkou aktivit v bezpečném prostředí a pod profesionálním vedením. V rámci své výchovně–vzdělávací činnosti nabízí dětem rozmanité kroužky, ve kterých se prolínají všechny složky rekreační, odpočinkové, sebevzdělávací a zájmové činnosti. ŠVP školního klubu je součástí ŠVP základní školy Bělá pod Bezdězem.

Loutkoherecký kroužek v ŠVP

Všechny činnosti v praktických kapitolách této práce jsou realizované prostřednictvím loutkohereckého kroužku ZŠ Bělá pod Bezdězem a následující tabulka ukazuje rozložení cílů a činností.

Tabulka 7: Loutkoherecký kroužek v ŠVP

Zdroj: (ZŠ Bělá pod Bezdězem, 2023)

kategorie	charakteristika kategorie
výchovně vzdělávací cíl	<ul style="list-style-type: none"> - získat základní znalosti a dovednosti divadelní práce - rozvíjet tvořivost a představivost - vést k správné artikulaci, práci s dechem, k tvorbě barvy hlasu - zvládat improvizaci - jednat přirozeně a přesvědčivě - rozvíjet pohybové schopnosti - vést k samostatnosti i vzájemné spolupráci - pochopení důležitosti a šíření kulturní tradice
obsah činnosti	<ul style="list-style-type: none"> - práce s loutkami, technika vodění loutek - vlastní výroba, úprava loutek - návrhy dekorací, dotváření scény - psychosomatické dovednosti, nácvik správné výslovnosti, dechová cvičení, verbální a neverbální komunikace - dramaturgie literární předlohy - herní dovednosti – vstup do role a její ztvárnění

	<ul style="list-style-type: none"> - inscenační tvorba – dramaturgie, režie, herecká práce, scénografie, zvuky - komunikace s divákem – prezentace, sebereflexe, hodnocení
čekávané výstupy	<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj kultivovaného mluveného a pohybového projevu - zodpovědný přístup k dramatické a inscenační tvorbě jako ke společnému procesu - schopnost improvizovat - aktivní zapojení do všech činností

Nabídka volnočasových aktivit na Základní škole Bělá pod Bezdězem

Loutkoherecký kroužek není jediným kroužkem na této základní škole. Je zde nabízena nemalá škála volnočasových aktivit napříč všemi ročníky, organizovaných ve Školním klubu. Jedná se o kroužky sportovní, dramatické, vzdělávací. Většinu kroužků vedou pedagogové této školy, na některých se podílejí trenéři ze sportovních klubů. Školní klub zabezpečuje zájmovou činnost od října do května. Struktura kroužků se může vždy začátkem nového školního měnit. Pedagogové se snaží nabízet kroužky nové a vše závisí na zájmu žáků.

Tabulka 8: Nabídka zájmové činnosti ZŠ Bělá pod Bezdězem

Zdroj: (ZŠ Bělá pod Bezdězem, 2023)

typ zájmové činnosti	konkretizace kurzu
Sportovní kroužky	sportovní hry florbal házená sportovní gymnastika stolní tenis šerm taekwondo
Výtvarné kroužky	keramický kroužek
Dramatické kroužky	loutkoherectví divadelní kroužek
Vzdělávací	příprava na přijímací zkoušky z českého jazyka příprava na přijímací zkoušky z matematiky
Ostatní	filmový klub šachy kroužek německého jazyka kroužek mladých hasičů

3 LOUTKOHIRECTVÍ

Dubská (Dubská, 2004 str. 12) popisuje loutkohirectví jako práci s loutkou, kterou ovládá herec a díky pohybu, kterým ji řídí, a hlasu, který ji propůjčuje, představuje pro diváka jednající subjekt.

Lze si položit otázku, zda se loutkoherci dají považovat za plnohodnotné herce. Literatura uvádí, že za určitých předpokladů toto lze. Předpoklady jsou. Talent, umělecké cítění, které mu umožňuje vcítit se do role. Tento předpoklad však můžeme i nacvičit. Každý člověk vnímá, projevuje emoce a dokáže reagovat na vnější i vnitřní podněty. Důležitý je i pozorovací smysl, díky kterému si později dokážeme vybavit věci, které jsme již v minulosti viděli. Každý moment si dokážeme uložit a později, když je potřeba ho použít. V loutkohirectví jde především o navnímání loutky, s kterou budeme hrát nebo ji propůjčovat hlas. Co vše můžeme smysly vyčíst? V první řadě je to věk, charakterové vlastnosti, momentální nálada.

V loutkohirectví je velmi důležitá hravost a s tím spojené rozpoohybování loutek. Je to radost, kterou cítíme při činnosti, kterou tvoříme pohyb a zvuk. Dokážeme si představit, co by udělal konkrétní předmět, kdybychom měli tu možnost ho nechat oživnout. Jak by se asi cítil kámen u cesty, jak by se choval, pohyboval, co by si myslel. (Dvořák, 1997 stránky 3–13)

3.1 Práce s loutkou

Cít pro uměleckou stránku uplatní loutkoherec při úpravách dekorací a kulis na scéně. Nepředpokládá se, že by byl každý loutkoherec schopen si předešlé vyrobit, ale musí být schopný se rozhodnout, co se k té dané scéně hodí. Jak mají být rozmístěné loutky, aby vše korespondovalo se scénářem. To samé platí i pro výběr loutek. Vždy musí být vhodně zvolená loutka po stránce výrazu i kostýmu. (Dvořák, 1997 stránky 14–16)

Loutkaři potřebují pro svoje představení i hudbu a různé doprovodné zvuky. Hudba dodává loutkám určitý řád a zaplňuje němé chvílky během představení. Loutky mají ve svém pohybu určitý rytmus, který lze právě hudebním doprovodem dobře podtrhnout. (Dvořák, 1997 stránky 16–17)

Jak ale rozpohybovat loutku. Loutka musí reagovat na všechny zvuky. Divák musí vědět, která loutka zrovna promlouvá, a to zjistí právě tím, že vidí loutku se hýbat.

3.2 Druhy loutek

Loutky spodové – vodíme je zdola a jsou tzv. prodlouženou rukou herce. Jejich výhodou je dobré znázornění temperamentu a jednoduchá stavba jeviště. Stačí rozestavění zástěn, ale na druhé straně je tu problém s podlahou, která neexistuje a herec musí být stále ve střehu s udržením výšky.

Maňásci – jsou loutky prstové, které jednoduše navlečeme na ruku. Tyto loutky mají dlouho historii. Maňásci patřili neodmyslitelně k tržištím, ulicím. Byla to podívaná pro kolemjdoucí.

Maroty – hole na kterých jsou hlavičky, pod nimi límce s rolničkami, které se při pohybu rozproudí.

Javajky – pocházejí z Indonésie a jsou vedené na hůlkách zespoda, kdy jsou hlava a tělo ovládané vloženou rukou a druhá ruka ovládá loutku hůlkami.

Marionety – jsou loutky visící na drátě nebo niti (Dvořák, 1997 stránky 35–52)

Loutky plošné – jsou natisknuté či namalované jednotlivé části těla, které jsou spojeny nýtky, cvočky případně drátkem. Jednotlivé části se ovládají tahem nitě nebo pevným táhlem z drátu nebo jiným vhodným materiálem

Stínohra – klade důraz na přesnost (Dvořák, 1997 stránky 35–52)

3.3 Loutkoherectví a čtenářská gramotnost

Loutkoherectví podporuje rozvoj čtenářské gramotnosti převážně u dětí. Existuje určitá zvědavost si přečíst knihu, podle které si děti hru nastudovaly. Je tu možnost zapojit svou

představivost. Divadlo vede právě i k rozvoji představivosti. Děti si přečtou scénář a každý si představí po svém, jak jej navnímaly. Také si musíme uvědomit, že loutkové divadlo je vhodným prostředkem pro malé děti. Proč? Dětem loutky připomínají hračky. Dokážou se v loutky převtělit a zažívat s nimi dobrodružství. Loutka má blízko k pohádce, což je nejdůležitější literární žánr v dětském věku. Pohádkové postavy, v tomto případě loutky, mají své typické vlastnosti. Kašpárek je veselý, princezna krásná, princ statečný, silný, čaroděj zlý...

Chaloupka (Chaloupka, 1982 str. 383) zmiňuje hrdinu příběhu jako hrdinu mimo životní realitu a tím láká především děti, které v tu chvíli dokáží řešit problémy dospělého.

Děti, které jsou jinak bojácné, stydí se vystupovat před publikem, mají řečové problémy, jsou právě v loutkoherectví úspěšné. Stojí za kulisami, nikdo je nevidí a oni se mohou tzv. za loutku schovat. Můžou si říct, že to nehrají ony, ale loutka.

Loutkoherectví má na děti pozitivní vliv hned v několika oblastech. Velkým kladem je zdokonalování vyjadřovacích schopností (správná artikulace, modelace hlasu...), jejich seberealizace, získávání zkušeností s vystupováním před publikem. Zde se můžou uplatnit i děti, kterým se nedaří prosadit v třídním kolektivu.

(Richter, 2006 str. 38)

Loutkoherectví posiluje kreativitu a představivost. Děti se mohou podílet na tvorbě příběhů a postav, což rozvíjí jejich schopnost tvořit vlastní příběhy a používat vlastní představivost při čtení. Během představení se děti učí soustředit na příběh a postavy. Tato schopnost může být užitečná při čtení knih, kdy je třeba dlouhou dobu pozorně číst a porozumět textu. Celkově loutkoherectví může být efektivním prostředkem k podpoře čtenářské gramotnosti u dětí. Zábavný a interaktivní způsob, jak se zapojit do příběhů a jazykových dovedností, může děti motivovat a podpořit jejich rozvoj v oblasti čtení a psaní.

4 METODOLOGIE PRAKTICKÉ ČÁSTI

Tato kapitola popisuje průběh jednotlivých aktivit potřebných k nastudování pohádky loutkohereckého kroužku. Popisuje průběh praktických činností. Představuje cíl a strukturu diplomové práce, textový materiál, průběh lekcí a respondenty. Popisuje podrobně přípravu jednotlivých aktivit potřebných k nastudování pohádky a také přípravu pracovních listů.

4.1 Cíl a struktura diplomové práce

Cílem diplomové práce je rozvoj čtenářské gramotnosti žáků 1. stupně ZŠ prostřednictvím práce v loutkohereckém kroužku.

Z hlavního cíle vychází tři dílčí cíle.

Dílčí cíl 1: **Rozvoj komunikačních dovedností.** Tento cíl bude plněn dvěma způsoby:

- a) prostřednictvím mluvičů loutek. Žáci budou komunikovat prostřednictvím loutky o možných způsobech práce;
- b) diskusí nad výsledky pracovních listů.

Dílčí cíl 2: **Rozvoj osobnostní a emoční inteligence žáků.** Tento cíl bude rozvíjen prostřednictvím pracovních listů a diskusí zaměřenou na sociální aspekty a aspekty rozvoje osobnosti. Z pohledu emoční inteligence bude důležitým faktorem ovládnutí emocí a porozumění emocím druhých. Samostatná pozornost bude věnována dětem se speciálními poruchami učení a chování (dále SPUCH).

Dílčí cíl 3: **Rozvoj čtenářské gramotnosti.** Tento cíl je zaměřen na formulaci zásad rozvoje čtenářské gramotnosti v loutkohereckém kroužku. V tabulce jsou rozepsány jednotlivé zásady a jejich popis.

Tabulka 9: Zásady rozvoje čtenářské gramotnosti v loutkohereckém kroužku

oblast zaměření	zásady	charakteristika
komunikace	podpora kritického myšlení	- vyjadřování vlastních myšlenek
	podpora diskuse	- rozhovory o textu - kladení otázek

osobnostní a emoční inteligence žáků	vytvoření vhodného prostředí	- pozitivní prostředí, které žáky motivuje - prostředí žáci spoluutvářejí
	individualizace přístupu	- zohlednění individuálních potřeb žáků - přizpůsobení materiálu
čtenářská gramotnost	volba vhodného materiálu	- z pohledu věku - v loutkohereckém kroužku si žáci vybírají text společně - úprava textu za pomoci starších spolužáků - diskuse nad textem
	rozvoj slovní zásoby	- pomocí dopisování textů
	porozumění obsahové stránce textu	- rozeznávání hlavních a vedlejších myšlenek textu
	podpora radosti ze čtení	- pomoci vnímat čtení jako radost, ne jako povinnost

Cíl byl plněn prostřednictvím jednotlivých kroků:

- studiem odborné literatury
- přípravou koncepce práce v loutkoherectví
- průběžnou realizací aktivit a výstupů
- evaluací a autoevaluací práce
- stanovením závěrů a doporučení pro praxi

V souladu s cíli a zaměřením práce byla stanovena následující struktura a uspořádání diplomové práce tak, že na počáteční kapitoly teoretického rázu (kapitola 1–3) navazují kapitoly praktické (kap. 4–6), v kapitole 7 je shrnuto plnění cílů práce.

První kapitola se zabývá pojmem čtenářská gramotnost a jejím rozvojem ve školním prostředí, vývoji pojmu gramotnost a modely gramotnosti. Jsou zde zmíněny i faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost, jakým způsobem se dá čtenářská gramotnost rozvíjet. Dále je zde zmíněno vybírání vhodných textů a literatury na prvním stupni ZŠ.

Druhá kapitola se zaměřuje na volnočasové aktivity ve školských zařízeních. Zde nalezneme kapitoly o zavádění volnočasových aktivit z historického hlediska, organizační formy zájmových aktivit a důležitou kapitolou je i struktura schůzky zájmové činnosti. Dále se tato kapitola zabývá konkretizací zájmových aktivit a loutkohereckého kroužku v ŠVP.

Třetí kapitola přináší definici loutkoherectví, druhy loutek a jak může loutkoherectví přispět k rozvoji čtenářské gramotnosti.

Čtvrtá kapitola obsahuje metodologii diplomové práce, tj. stanovuje cíl a dílčí cíle, představuje texty, prostředí, respondenty, pracovní listy a koncepci doplňkového šetření.

Pátá a šestá kapitola představují realizaci pohádek a pracovní listy.

Sedmá kapitola obsahuje plnění cílů, závěrečnou reflexi, diskuzi a vyhodnocení doplňkového šetření.

4.2 Představení respondentů

V současné době se loutkohereckého kroužku účastní 16 žáků, z nichž někteří jsou pravidelnými členy, zatímco jiní získávají nové a cenné zkušenosti. Kroužek přijímá účastníky ze všech věkových skupin, zahrnující děti z prvního stupně základní školy a žáky druhého stupně. Vzhledem k charakteristice cíle DP byla práce zaměřena na žáky 1. stupně. Zde je charakteristika respondentů z prvního stupně. Vzhledem k zachování anonymity používám změněná jména.

Tabulka 10: Respondenti

jméno	pohlaví	věk	školní prospěch	zkušenosti	SPUCH
Aneta	dívka	9 let	1,44	žádné	0
Eva	dívka	10 let	1,00	žádné	0
Libor	chlapec	11 let	2,5	žádné	dysortografie dysgrafie
Tomáš	chlapec	11 let	1,8	žádné	0
Jan	chlapec	12 let	2,8	1 rok	dysgrafie
Petra	dívka	10 let	1,9	žádné	ADHD
Jolana	dívka	9 let	2,5	žádné	0
Kristína	dívka	10 let	1,8	žádné	0

4.3 Představení textových předloh

Při výběru si musíme uvědomit, pro jakou cílovou skupinu chceme nastudovanou, v tomto případě loutkohereckou pohádku pro děti předškolního až mladšího školního věku, prezentovat. Příběh by měl být jednoduchý, srozumitelný s konkrétním závěrem. Již při

výběru tématu musíme disponovat určitou představou o realizaci. Ne vše, co se nám na první pohled může zdát jako zajímavý námět k realizaci, úspěšně dovedeme ke zdárnému konci. (Richter, 2006)

V představovaném loutkohereckém kroužku si vybírají děti text společně s pedagogem, a to ze školního archivu. V tomto archivu je k dispozici více textů. Jde o texty, které se v kroužku používají a upravují opakovaně, proto není již možné dohledat jejich zdroje. Znění dramaturgie celých textů uvádím v příloze III a IV. Při výběru se bere v potaz několik faktorů:

- aktuální počet dětí
- věkové rozmezí žáků
- počet chlapců a dívek v kroužku

Pro účely této diplomové práce byly vybrány dva texty:

- a) Kašpárek detektivem;
- b) Za horama, za dolama, aneb jak princ Jiří zachránil princeznu Jarmilku.

Základní aspekty obou textů budou představeny dále. Z důvodu cíle DP jsme se u obou textů zaměřili na sociální aspekty a aspekty rozvoje osobnosti.

Kašpárek detektivem – práce s textem

Před začátkem nácviu pohádky s dětmi rozebereme jednotlivé postavy z pohledu charakterových vlastností. Rozdělíme vlastnosti na kladné a záporné a vysvětlujeme si, jak se člověk s danou vlastností může chovat. Je to důležité z pohledu dalšího nácviu především „mluvičů“. Ti se do loutky musí umět vcítit. Loutky nemohou zcela vystihnout povahu či momentální náladu, jak je tomu u živého herce, proto musí diváci i z hlasu rozpoznat zlo, dobro, veselost...

Za horama, za dolama, aneb jak princ Jiří zachránil princeznu Jarmilku – práce s textem

Další scénář, který jsme si vybrali, byl k pohádce Za horama, za dolama, aneb jak princ Jiří zachránil princeznu Jarmilku, který byl napsán na motivy pohádek Ladislava Dvorského a upraven byl panem Františkem Pešánem. V této pohádce nevystupují na scéně pouze loutky.

Rozhodli jsme se, na přání dětí, zakomponovat do hry i dva vypravěče, kteří vystupují před oponou.

Zábavná forma práce může zvýšit zájem žáků o čtení a o literaturu vůbec. Pohádkové příběhy a práce se samotnou loutkou jsou atraktivním způsobem rozvoje čtenářské gramotnosti. Práce s textem posiluje porozumět textu, rozšiřuje slovní zásobu. Loutkoherectví rozvíjí žáky i v oblasti komunikačních dovedností. Je vyžadována komunikace a spolupráce se spolužáky a také v oblasti osobnostní a emoční inteligence žáků.

4.4 Představení prostředí

Aktivita popsané v této diplomové práci se odehrávají v rámci divadelního kroužku. Loutkové divadlo při Základní škole Bělá pod Bezdězem je hrdé na svoji dlouhodobou tradici a dědictví, které sahá až do dvacátých let minulého století. Během své existence prošlo divadlo nespočetnými proměnami a výzvami. V devadesátých letech prošlo velmi obtížnou dobou. V roce 1993 bylo krátce před zánikem. Tehdejší ředitel základní školy Mgr. Jiří Šíma přijal však odvážné kroky k zachování posledních relikvií původního divadla z roku 1930, včetně loutek a kulis. Svě úsilí věnoval přesunutí těchto cenných artefaktů do prostor školního zařízení. Tato záchrana se stala základem pro založení loutkoherectvého kroužku, který začal fungovat jako součást zájmové činnosti žáků na Základní škole v Bělé pod Bezdězem.

S velkým úsilím a obětavostí byly pořízeny nové kulisy a loutky, částečně i prostřednictvím získávání materiálu z loutkových souborů v okolí, které zanikly.

František Pešán, uznávaný loutkoherce a propagátor loutkového divadla, se stal klíčovým přispěvatelem v oblasti výroby nových loutek. Součástí loutkového divadla jsou rovněž dekorace, kostýmy a kulisy, jejichž výrobu si na svá bedra vzaly zaměstnankyně školy. Bylo nezbytné vytvořit novou scénu a poskytnout hercům potřebné prostředky pro jejich divadelní výkony.

Vedení loutkoherectvého kroužku bylo svěřeno paní učitelce Zdeňce Malé a Evě Šimové, přestože ani jedna neměla zkušenosti s prací s loutkami. František Pešán, jak již bylo zmíněno, jim poskytl cennou podporu, nejen při manipulaci s loutkami, ale také vytvořil hudební doprovod pro pohádky.

Zájem žáků základní školy o členství v loutkovém kroužku byl značný. Děti se zapojovaly do různých rolí, jako vodiči a mluviči loutek, zvukaře a inspicienty. Postupem času začalo docházet k rozšíření her před samotnou scénou. Soubor se také věnoval zdokonalování ozvučení divadelních představení.

Jedním z vrcholů byla návštěva spisovatelky Markéty Zinnerové, která byla nadšena výkony loutkohereckého kroužku a následně přispěla svou pohádkou Rozmarná princezna. Kroužek spolupracoval také s loutkohercem a skladatelem Janem Stuchlíkem z Divadla Zlatý klíč. Ten přispěl hudebním doprovodem k nově nastudovaným pohádkám.

Pohádky, které byly v rámci loutkového kroužku inscenovány, si získaly oblibu nejen mezi žáky Základní školy v Bělé pod Bezdězem, pro které se staly tradicí závěrem školního roku, ale také mezi okolními mateřskými a základními školami. Tento úspěch přilákal stále více dětí, které se chtěly stát členy tohoto souboru. Díky tomu se rozšířil věkový rozptyl účinkujících. Na jevišti se vystřídalily stovky dětských herců.

Soubor byl také pozván k účasti na různých soutěžích dětských loutkových divadel. Kvůli nemožnosti přemístění scény a technického vybavení tuto příležitost nevyužil.

Další zásadní změny pro tento kroužek začaly v roce 2011/2012. Vedení kroužku (Eva Šimová, Lucie Veselá, Pavlína Trávníková) začalo uvažovat o zásadních inovacích. Které by umožnily lepší prezentaci jejich divadla. Spolupráce s panem Šimou byla zásadním krokem v tomto směru.

Po mnoho let byl loutkoherecký kroužek závislý na stávající scéně ve Školním klubu základní školy. Členové kroužku však toužili po možnosti představovat svá představení i mimo školní prostory. Proto se obrátili na Františka Pešána, aby jim poskytl odbornou pomoc. Tato spolupráce přinesla významné změny. Pan Pešán nejen vytvořil deset nových loutek a zrekonstruoval některé z původních, ale rovněž vymyslel přenosné konstrukce k zavěšení kulisy. Díky tomu bylo možné nahradit původní plátňové a dřevěné kulisy novými. Tyto novinky zásadně zjednodušily práci hercům a přinesly kvalitativní zlepšení divadelního výkonu.

4.5 Práce s loutkou

Na první schůzce došlo k výběru textu a zároveň jsme si začali rozdělovat děti do rolí a zda budou loutku vodit nebo mluvit. Menší žáci spíše mluví a starší, zdatnější, přistupují k vodění loutky. Celé divadlo se odehrávalo na pojízdném pódiu. Herci, kteří loutku vodili (vodiči) stáli za pódiem na vyvýšené ploše, proto musí být dostatečně vysocí, aby s loutkou mohli manipulovat. Herci, kteří loutku mluví (mluviči), stáli stranou vedle pódia. Diváci je neviděli, ale oni museli vidět na loutky. Mluvílo se do mikrofonů.

V našem kroužku používáme tzv. marionety. Jsou to loutky závěsné, které se ovládají navázanou nití na vodidle, což je zařízení k ovládní celé loutky a loutkoherec ho drží v ruce. Právě těmto hercům říkáme „vodiči“. Loutky jsou vyrobeny ze dřeva a mají pohyblivé klouby, čímž je zaručena pohyblivost celé marionety. Jako první se děti naučí loutku vázat. Tuto činnost opakujeme v průběhu nacvičování divadla hned několikrát, jelikož se rezná nit po několika zkouškách opotřebí a přetrhne se. Při této práci se děti poprvé seznamují s loutkou a poznávají, jak funguje. Při navazování musíme být precizní, aby se s loutkou dobře pracovalo. Při této činnosti jsou pedagogům nápomocni žáci navštěvující kroužek v předešlých letech. Již zde začíná kooperace mezi žáky. Po převázání loutek začíná samotná fáze vodění loutky. Ze začátku se to zdá být obtížné, některé děti ztrácí trpělivost. V tomto případě se musíme snažit motivovat k další práci.

Vodění loutek i mluvení si zkusí nejdříve všichni členové kroužku. Až po rozdělení rolí se děti rozdělí do dvou skupin, jak už bylo uvedeno, na vodiče a mluviče. Při mluvení loutky se nikdo nemusí učit text z paměti. Herci ho mají u sebe a čtou ho. Není to ale pouhé čtení textu. Všichni si musí text navnímat a vžít se do role, aby byli schopní měnit hlas v závislosti na emocích loutky. Je zde jedno důležité pravidlo. Pro dětského diváka není jednoduché rozpoznat, která loutka právě mluví. Proto platí, že se pohybuje jen ta loutka, která právě mluví.

4.6 Kulisy

Nedílnou součástí každého divadla jsou kulisy dotvářející atmosféru představení. Naše kulisy jsou vyrobeny převážně z překližky. Musí být jednoduše manipulovatelné, neboť veškerou výměnu kulis po jednáních provádí děti. Nyní používáme dekorace starší. Po výběru pohádky

a rozdělení rolí přistupujeme k výběru kulisy. Musíme brát v potaz rozdílnost jednotlivých jednání. Děti si musí zapamatovat, jaké dekorace mají připravit. Výměna musí proběhnout v co nejkratším čase, proto spolupracují všechny děti.

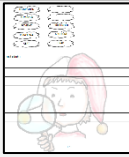
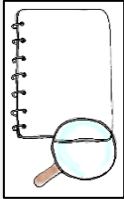

Obrázek 2: Loutky a kulisy

4.7 Představení pracovních listů

Činnost loutkoherckého kroužku je rozdělena do jednotlivých lekcí. Ve vybraných lekcích (tam, kde byl vhodný prostor) pracujeme s pracovními listy na rozvoji čtenářské gramotnosti. V tabulkách 11 a 12 je uveden přehled pracovních listů ke dvěma pohádkám i s cíli, které měly být splněny. Pracovní listy byly pro účely diplomové práce dle instrukcí autorky ilustrovány Ing. Borisem Trávníkem. Pracovní listy a textový materiál použité v diplomové práci lze vytisknout z přiloženého souboru v příloze.

Tabulka 11: Přehled pracovních listů (Kašpárek detektivem)

číslo lekce	pohádka Kašpárek detektivem		
	cíle	pomůcky	popis činnosti
1 	<ul style="list-style-type: none"> - žák třídí informace - vybírá informace - rozumí souvislostem 	<p>pracovní list č. 1 výchozí text psací potřeby</p>	<p>Žák do připraveného komiksu zapisuje text z pohádky.</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> - vyjadřuje vlastními slovy 	<p>pracovní list č. 2 psací potřeby</p>	<p>Žák s pomocí připravených slov vytváří svůj vlastní příběh, který následně prezentuje.</p>

	příběh - obhajuje svou práci		
3 	- třídí informace - používá své myšlenky - obhajuje svůj názor	pracovní list č. 3 psací potřeby	Žák z připraveného PL vybírá důležité informace, které se v textu objevily a své poznámky, zapsané v detektivním deníčku, si porovnává s kamarádem.
4 	- dokazuje řešení - doplňuje informace	pracovní list č. 4 psací potřeby	Žák odpovídá na uvedené otázky v PL a následně své odpovědi zapisuje do křížovky.
5 	- přiřazuje části textu - aplikuje gramatická pravidla	pracovní list č. 5 psací potřeby	Žák čte úryvek, kde jsou vynechaná slova. Jeho úkolem je vybrat vhodné slovo z nabídky a správně ho před vepsáním do textu vyčasovat nebo vyskloňovat.
6 	- popisuje objekt - vyjadřuje svůj názor	pracovní list č. 6 psací potřeby	Žáci mají PL, kde je namalovaný obrázek. Jejich úkolem je obrázek popsat a napsat co se jim líbilo nejvíce.

Tabulka 12: Přehled pracovních listů (Za horama, za dolama)

číslo lekce	pohádka Za horama, za dolama, aneb jak princ Jiří zachránil princeznu Jarmilku		
	cíle	pomůcky	popis činnosti
1 	- přiřazuje slova z textu - orientuje se v textu - vybírá řešení	pracovní list č. 1 psací potřeby	Žáci si hrají na detektivy a vzpomínají v co se dokázala proměnit ježibaba a kouzelník. Náповědou jim jsou obrázky. Slova následně hledají v osmisměrce.
2 	- navrhuje svá řešení - obhajuje svou práci - vyjadřuje vlastními slovy	pracovní list č. 2 psací potřeby	V této lekci se stávají žáci spisovateli. Přečtou si krátký úryvek a jejich úkolem je pohádku dopsat. Vymyslet si mohou své vlastní pokračování.

	děj		
3 	<ul style="list-style-type: none"> - realizuje své představy - vyvozuje závěry - vyjadřuje jinou formu myšlenky 	pracovní list č. 3 pastelky	V této lekci si děti zahrají na ilustrátory. Podle připravených indicií namalují obrázek.
4 	<ul style="list-style-type: none"> - odhaduje řešení - navrhuje řešení - rozhoduje se na základě uvedeného textu - vybírá správné řešení 	pracovní list č. 4 psací potřeby	Žáci si přečtou připravený text. Poté se snaží vepsat do připraveného komiksu co říkal sluha, král, princezna a kouzelník.
5 	<ul style="list-style-type: none"> - prokazuje orientaci v textu - prověřuje správnost řešení 	pracovní list č. 5 nůžky	Žáci si přečtou připravený text, rozstříhají si PL a následně řadí obrázky podle posloupnosti textu.
6 	<ul style="list-style-type: none"> - vyvozuje závěry - odhaduje řešení - přiřazuje slova 	pracovní list č. 6 psací potřeby	Žáci hledají a dopisují slova do písničky. Pomohou jim obrázky či slova připravená u písničky.

Cílem všech, zde uvedených pracovních listů je rozvoj čtenářské gramotnosti za pomoci klíčových kompetencí. Tabulka 13 ukazuje přehled rozvíjených klíčových kompetencí.

Tabulka 13: Rozvíjené klíčové kompetence

název kompetence	popis aktivit v PL
kompetence k učení	<ul style="list-style-type: none"> - žák vybírá vhodné metody - třídí informace - operuje s obecně užívanými termíny - uvádí věci do souvislostí - vypracuje jednoduchý úkol s využitím nabídnutých informačních zdrojů
kompetence k řešení problémů	<ul style="list-style-type: none"> - rozpozná a pochopí problém - vyhledává informace vhodné k řešení - ověřuje správnost řešení - je schopen obhájit svá rozhodnutí
kompetence komunikativní	<ul style="list-style-type: none"> - vyjadřuje své myšlenky - naslouchá promluvám jiných - rozumí různým typům textů - spolupodílí se na utváření pravidel

kompetence sociální	<ul style="list-style-type: none"> - účinně spolupracuje ve skupině - přispívá k diskusi - při potížích vyhledá pomoc
---------------------	--

4.8 Doplnkové šetření

Součástí DP bylo doplnkové šetření, kterým jsem zjišťovala, proč se děti rozhodly navštěvovat loutkoherecký kroužek a zda se zabývaly otázkou budoucího uplatnění nabytých zkušeností. Dětem jsem položila následující otázky:

1. Jaký je důvod tvé účasti v loutkohereckém kroužku?
2. Jak ti může být loutkoherectví užitečné?
3. Může činnost v tomto kroužku přispět k tvé budoucí cestě?

Šetření jsem vyhodnotila tak, že děti vnímají loutkoherecký kroužek jako místo, kde se rozvíjí kreativita a zlepšují se komunikační dovednosti. Většina respondentů uvedla, že jim loutkoherectví může být užitečné při rozvoji sebevyjadřování a při rozvoji sebedůvěry. Několik dětí je přesvědčeno, že dovednosti získané v loutkohereckém kroužku by mohly být užitečné i v různých profesních oblastech.

5 REALIZACE POHÁDKY KAŠPÁREK DETEKTIVEM

5.1 Představení obsahu a postav

Pohádka vypráví o Kašpárkovi, který se dlouho toulal širým světem. Jednoho dne přišel na krásné místo, kde se mu zalíbilo a chtěl by tam zůstat. Uviděl zámek, který se rozhodl prozkoumat zblízka. U zámku ho zarazil strážný a vyptával se, cože tam pohledává. Kašpárek od strážného zjistil, že mají smutek. Princezna Liduška se ztratila. Kašpárek neváhal ani okamžik a nabídl svou pomoc. Vydal se najít princeznu a narazil na ježibabu. Zde se za jejími zády naučil kouzlit a jedním kouzlem přivolal čerta a druhým ho dokázal odvolat. Začal na čertovi vyzvídat, zda není princezna u nich v pekle. Nebyla. Poprosil tedy čerta o pomoc. Pomocí čerta se dostal mezi loupežníky, kteří mu pomohli proniknout k čaroději, který věznil Lidušku. Odtud ji vysvobodil a ta se šťastně dostala na zámek k panu králi. Jako odměnu Kašpárek nežádal nic jiného, než aby pan král všude rozhlašoval, že je dobrý detektiv.

Zdůrazňování charakteristik postav má pro žáky zásadní význam, neboť přispívá k jejich rozvoji emoční inteligence. Skrze literární postavy mohou porozumět různým emocím. Analyzování charakterů představuje důležitý nástroj pro rozvoj sociálních dovedností.

Tabulka 14: Kašpárek detektivem – Postavy

postavy	charakteristika postav
Kašpárek	ochotný, se smyslem pro legraci, má rád děti a pohádky, spravedlivý
král	hodný, milující svou dceru, spravedlivý
strážný	nechápatý, nahluchlý, hloupý
ježibaba	zlá, panovačná
loupežník 1	hodný, pracovitý, bojácný
loupežník 2	hodný, pracovitý, bojácný
babička	milá, nápomocná
čert	ochotný, hodný
čaroděj	zlý, nenávistný
princezna	hodná, milá, skromná, vděčná

5.2 Pracovní listy

KAŠPÁREK DETEKTIVEM

PRACOVNÍ LIST Č. 1

Do připraveného komiksu vepište věty z textu.

Výchozí upravený text

1. obraz – PŘED ZÁMKEM

- Kašpárek: A jejdánánky je to štrapáce po tom světě. Co já jsem se už našlapal. Jednou sem a jednou tam. No, tohle ale není špatné místočko. Tady být pánem, to by byl život! Musím si zámek prohlédnout z blízka.
- Strážný: Stát, dál ani krok!
- Kašpárek: Vždyť už stojím.
- Strážný: Co jsi zač, mládenečku?
- Kašpárek: Mé jméno je Kašpárek a hledám nějakou službu, nebo práci. Můžete mi říct, komu patří tahle říše?
- Strážný: Tady panuje náš nejmilostivější pan král.
- Kašpárek: A proč tu visí ten prapor?
- Strážný: Protože ho vyvěsili.
- Kašpárek: Ale proč?
- Strážný: Protože to pan král poručil.
- Kašpárek: Ale nač ho pověsili?
- Strážný: No přeci na klacek, to snad vidíte!
- Kašpárek: Vidím. Ale co to má znamenat?!
- Strážný: že tu máme smutek. To jsem neřekl?
- Kašpárek: Propánakrále!
- Strážný: Co vás nemá, takových chytrých a nadaných, jako jsem JÁ, je tady tůze málo!
- Kašpárek: To věřím. Teď mi už ale řekněte, PROČ tu máte smutek?
- Strážný: No přeci proto, že se nám ztratila princezna Liduška!
- Kašpárek: Prosím? Kdo že se ztratil?
- Strážný: PRINCEZNA LIDUŠKA! Pan král dal všude vyhlásit, že kdo princeznu najde, dostane velkou odměnu.
- Kašpárek: Vida, to by byla práce pro mě, mluvte dál.
- Strážný: Vážně? A co mu mám říct?

Kašpárek: No co, že se tu objevil zachránce, který chce princeznu hledat. A hlavně najít.

Strážný: Taková věc! To je překvapení! Už pospíchám, už kvačím. To bude pan král koukat.

Obrázek 3: Ukázka pracovního listu č. 1

Ilustrace: B. Trávník

Řešení pracovního listu 1.

1. No, tohle ale není špatné místečko. Tady být pánem, to by byl život!
2. Co jsi zač, mládenečku?
3. Mé jméno je Kašpárek a hledám nějakou službu,
4. Tady panuje náš nejmilostivější pan král.
5. A proč tu visí ten prapor?
6. že tu máme smutek. To jsem neřekl?
7. No přeci proto, že se nám ztratila princezna Liduška!
8. že kdo princeznu najde, dostane velkou odměnu.

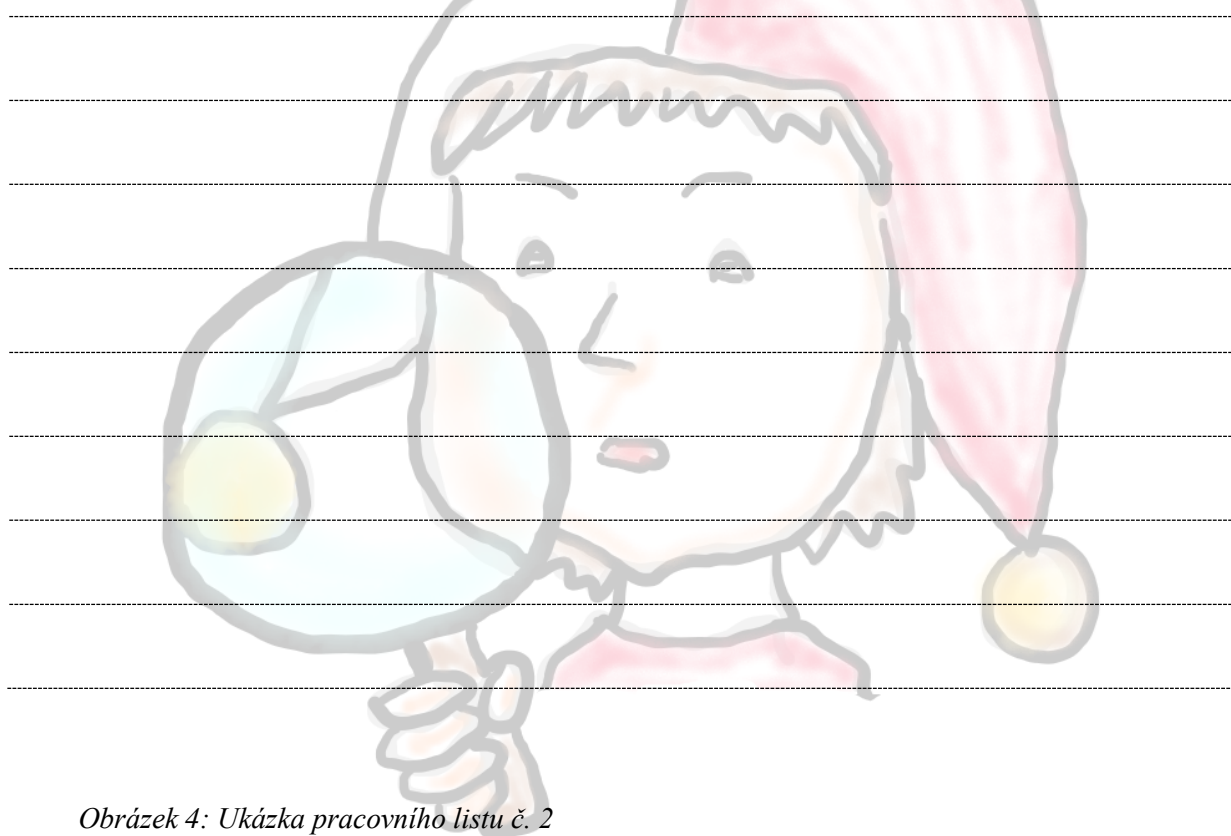
KAŠPÁREK DETEKTIVEM

PRACOVNÍ LIST Č. 2

Určitě znáte i jiné pohádky kde je hlavním hrdinou Kašpárek. Naši pohádku už znáte. Co tahle si ale napsat svoji pohádku, kterou ještě nikdo nečetl? A aby u toho byla i legrace budeš psát s kamarádem. Každý napíše jednu větu a budete se střídat. Před začátkem se domluvte na názvu. Pokud možno použijte všechna připravená slova. Do dvou připravených obláčků vepište slova svoje. Paní učitelka se už určitě těší na vaše úžasné příběhy.

KAŠPÁREK	
KOMNATA	
POVÍDAT	PŘILÉTNOUT
PRINCEZNA	SPOLEČNĚ
ČERT	HRAD

NÁŠ PŘÍBĚH:

Obrázek 4: Ukázka pracovního listu č. 2

Ilustrace: B. Trávník

KAŠPÁREK DETEKTIVEM

PRACOVNÍ LIST Č. 3

1. Přečti si úryvek z textu.

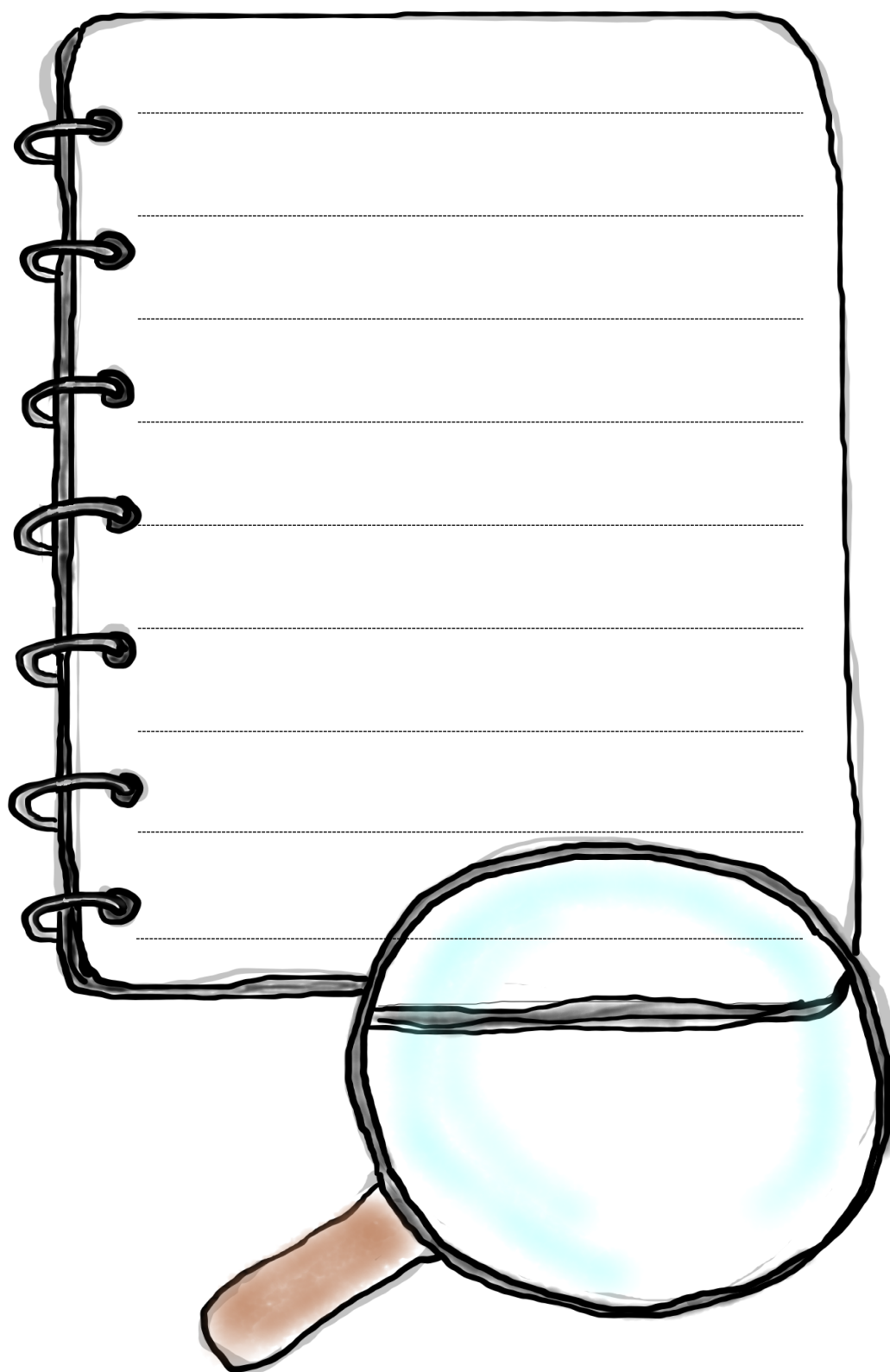
Dobrý den, Vaše královská milosti. Mé jméno je Kašpárek. Dovolte, abych Vám nabídl pomoc. Dozvěděl jsem se, že se Vám ztratila dceruška Liduška. Půjdu princeznu hledat a budu ten nejšíkovnější detektiv. Opravdu, já si vždycky umím poradit.

No, já nevím. Jsi takový...Ale co! Nikdo jiný mi pomoci nepřišel, tak proč otálet. Povím Vám, co se tady přihodilo. Je to již týden. Liduška se procházela po zahradě a trhala si kytičky do vázy, nádherně si u toho prozpěvovala. Tu náhle zahřmělo, zaburácelo, zafičelo.... A princezna nikde! Zmizela!

Psi na dvoře začali štěkat, stráže začaly křičet, přispěchali královští vojáci a začali střílet. Ale co to bylo platné, princezna nikde. Tak jsem dal vyhlásit, že toho, kdo princeznu najde, královsky odměním

2. Přečetl jsi text pozorně? Jestli ne, zkus to ještě jednou. Tvým dalším úkolem bude napsat do připraveného detektivního deníku důležité události a informace, které se staly v den, kdy se ztratila princezna Liduška. Své poznámky porovnej s kamarádem.

Obrázek 5: Ukázka pracovního listu č. 3

Ilustrace: B. Trávník

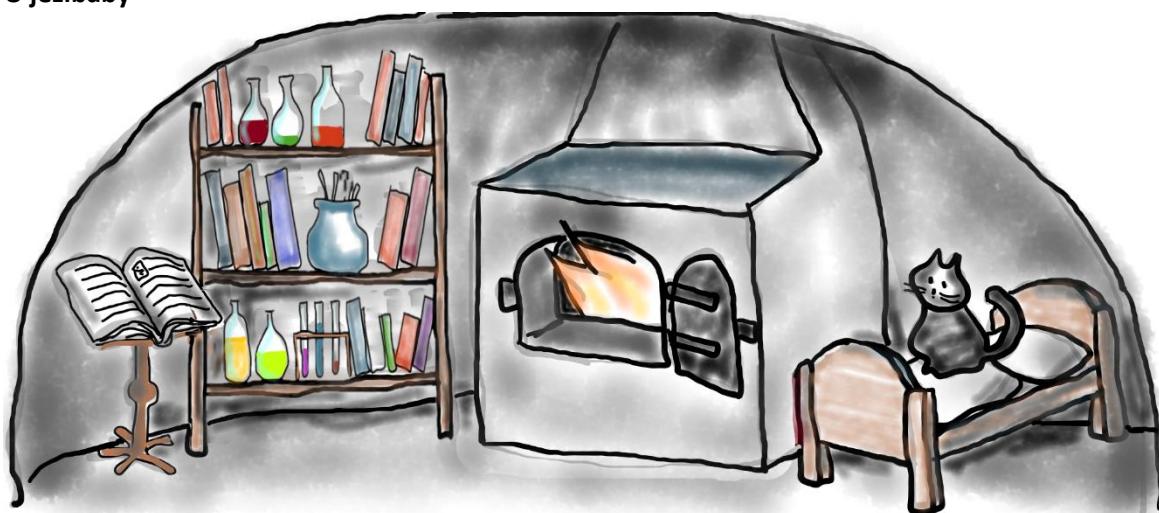
KAŠPÁREK DETEKTIVEM

PRACOVNÍ LIST Č. 4

1. Přečtěte si pozorně krátký úryvek z pohádky a odpovězte na uvedené otázky. Dokážete být tak bystří jako detektiv Kašpárek?

2. Jestli jste odpovídali správně si můžete zkontrolovat na zadní straně pracovního listu s křížovkou, do které doplňte správné odpovědi. Pokud se ve správné odpovědi objeví písmeno ch, potom ho doplň do dvou políček (c, h)

U ježibaby

Ježibaba bydlela v klenuté místnosti s množstvím knih a různých chemických a alchymistických pomůcek. Nechyběl jí ani stojan na knihy s velkou starou kouzelnickou knihou. Uprostřed místnosti byla stará kamna.

Ježibaba si ráda zpívala tuto písničku:

Já jsem baba ježibaba, z Lysé hory původem.

Nekalost mi kouká z očí, kam se jenom podívám.

Proměním vás v myši, teď však do práce se dám...

Ježibaba přišla k velké knize, pohladila ji a volala. Kašpárku, Kašpárku...Kde vězíš? Ať jsi tady! No ták..!

OTÁZKY KE KŘÍŽOVCE

1. Co měla ježibaba v místnosti na knihy?

6 písmen _____

5. Kam letěla ježibaba na návštěvu?

7 písmen _____

2. Kde se ježibaba narodila?

8 písmen _____

6. Kam chodil Kašpárek a čarodějce to zatajil?

5 písmen _____

3. V co vás chce ježibaba proměnit?

4 písmena _____

7. Koho přivolal Kašpárek pomocí Knihy kouzel?

5 písmen _____

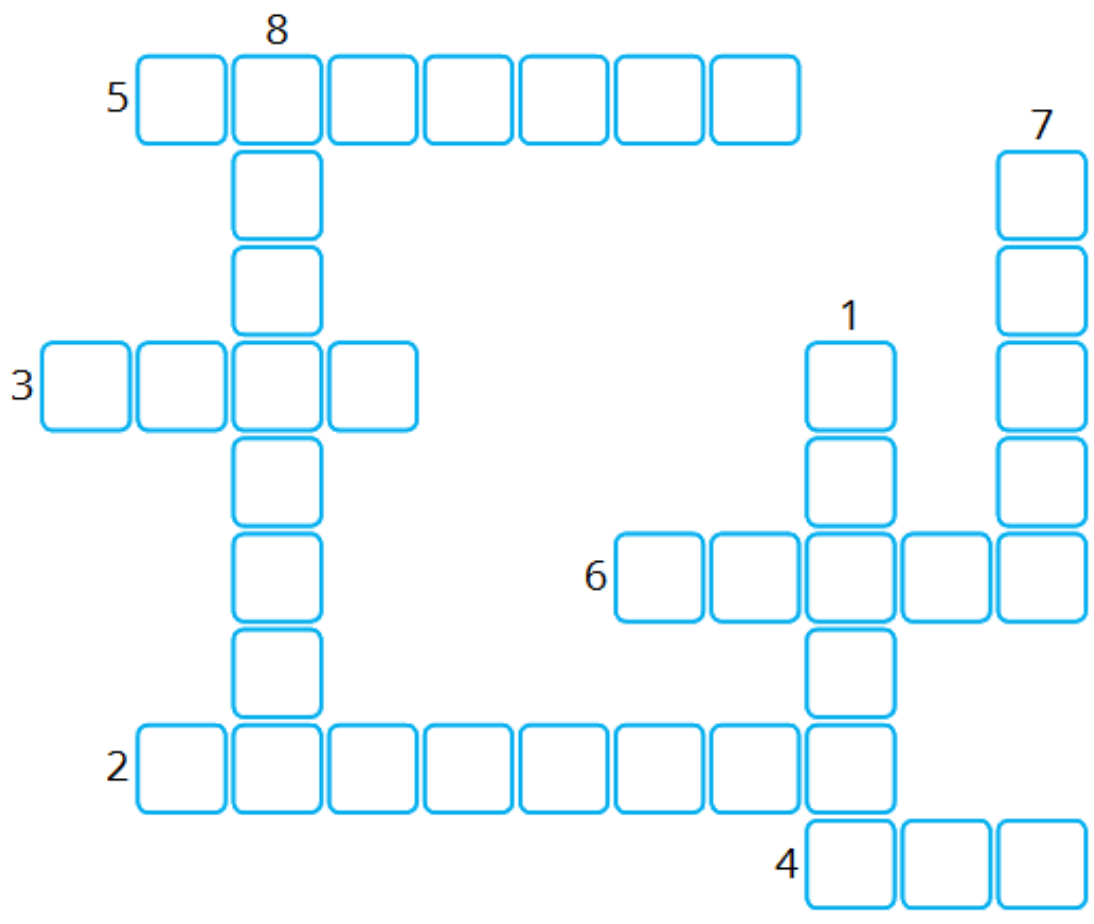
4. Co nemá Kašpárek strkat do kouzelnických knih?

3 písmena _____

8. Koho mají čerti v pekle?

8 písmen _____

Nyní zapiš vybrané odpovědi do křížovky.

Obrázek 6: Ukázka pracovního listu č.4

SPRÁVNÉ ODPOVĚDI:

Otázka č. 1	stojan
Otázka č. 2	Lysá hora
Otázka č. 3	myši
Otázka č. 4	nos
Otázka č. 5	Chvějka
Otázka č. 6	škola
Otázka č. 7	čerta
Otázka č. 8	hříšníky

KAŠPÁREK DETEKTIVEM

PRACOVNÍ LIST Č. 5

Přečti si úryvek a doplň do vynechaných míst vhodná slova. Zvládneš to bez nápovědy? Jestli ne, nevadí. Na stolečcích najdeš nápovědu, ale pozor, musíš slova správně vyčasovat nebo vyskloňovat.

V hradě čaroděje

Jdi raději první, _____, jsi menší a snadněji proklouzneš. A proč by ne? Když jsem _____ prošel hradní bránou, vlezu i první do _____. Juu, to máme _____! Náhodou jsem se trefil rovnou do _____. Můj ty zlatý žaloudečku, tys _____, kam mě zavést. Počkej Kašpárku, aby taky něco _____ na mě! Pořádně jsem se nenajedl, ani nepamatuji.

Tondo, neboj tady je _____, že by to stačilo pro všechny _____ v divadle.

Najednou odletělo pečené _____ a Kašpárek se _____.

Krutibrko Kašpárku, co to děláš? Já? Já nic. Povídám, to jsou divná _____.

Hej vy tam, ať jste kdokoliv, měl byste se nám _____.

Obrázek 7: Ukázka pracovního listu č.5

Ilustrace: B. Trávník

Řešení:

V hradě čaroděje

Jdi raději první, **Kašpárku**, jsi menší a snadněji proklouzneš. A proč by ne? Když jsem **první** prošel hradní bránou, vlezu i první do **dveří**. Juu, to máme **štěstí!** Náhodou jsem se trefil rovnou do **jídelny**. Můj ty zlatý žaloudečku, tys **věděl**, kam mě zaveš. Počkej Kašpárku, aby taky něco **zbylo** na mě! Pořádně jsem se nenajedl, ani nepamatuji.

Tondo, neboj tady je **dobrot**, že by to stačilo pro všechny **děti** v divadle.

Najednou odletělo pečené **kuře** a Kašpárek se **lekl**.

Krutibrko Kašpárku, co to děláš? Já? Já nic. Povídám, to jsou divná **kouzla**.

Hej vy tam, ať jste kdokoliv, měl byste se nám **ukázat**.

KAŠPÁREK DETEKTIVEM

PRACOVNÍ LIST Č. 6

Na obrázku vidíte princeznu. Podívejte se na ni pozorně a popište, jak vypadá. Co má na hlavě, co drží v ruce, co má na krku, co se vám na ní líbí nejvíce. Byli jste bystří jako rys a objevili jste všechno důležité?

Obrázek 8: Ukázka pracovního listu č.6

Ilustrace: B. Trávník

6 REALIZACE POHÁDKY ZA HORAMA, ZA DOLAMA

6.1 Představení obsahu a postav

Celý název pohádky zní *Za horama, za dolama, aneb jak princ Jiří zachránil princeznu Jarmilku*. Tato pohádka vypráví příběh o princezně Jarmilce, která byla začarována zlým kouzelníkem. Nechtěla si ho vzít za muže, a tak se jí pomstil tím, že místo chůze začala skákat. Jednou se na zámku objevil hodný princ a ucházel se o ruku princezny. Po zjištění, co se princezně přihodilo, sedl na koně a odjel hledat kouzelníka. Cestou narazil na ježibabu, která toužila po ženichovi. Princ ji odmítl. Ježibaba ho tedy také zaklela. Z lavičky, na kterou se před její chaloupkou posadil, už nevstal. Musel slíbit, že jí najde ženicha. A podařilo se. Jeho chytrostí jí našel ženicha, kouzelníka, který také toužil po nevěště. Nakonec vše dobře dopadlo. Všechna kouzla byla zrušena a princ si mohl vzít princeznu Jarmilku za ženu.

Děti, které se účastní loutkohereckých představení, mají možnost se identifikovat s postavami, pochopit jejich pocity a charakterové vlastnosti.

Tabulka 15: *Za horama, za dolama*, – postavy

postavy	charakteristika postav
král	dobrotivý, srdečný, starostlivý
princezna	radostná, dobrosrdečná, milá
princ	odvážný, chytrý, upřímný, hodný
kouzelník	zlý, ošklivý, mstivý
ježibaba	zlomyslná, zlá, nepřátelská
sluha	ochotný, milý

6.2 Pracovní listy

I tyto pracovní listy mají za cíl rozvoj čtenářské gramotnosti, stejně, jak tomu bylo u předcházející pohádky. V loutkohereckém kroužku mají mít funkci motivační. Zařazujeme je před začátkem samotné práce s loutkou.

Obrázek 9: Loutky

ZA HORAMA, ZA DOLAMA, ANEB JAK PRINC JIŘÍ ZACHRÁNIL PRINCEZNU JARMILKU

PRACOVNÍ LIST Č. 1

Již máme pohádku několikrát přečtenou a nastal ten pravý čas si zahrát na malé detektivy. Určitě si pamatujete, že se ježibaba nedokázala proměnit v hezkou dívku a kouzelník v hezkého chlapce. Pamatujete si ale, v co se proměnit dokázali? Náповědou vám budou obrázky, které dosadíte do připravených kolonek a následně vyluštíte osmisměrku.

U	M	Y	Ž	Q	U	I	S	B	U	P
C	O	Ž	Á	B	A	I	W	Y	O	G
Ž	C	P	X	N	Q	P	I	Y	O	Á
K	H	Z	O	J	P	A	C	H	N	O
S	O	A	E	E	A	I	O	G	M	O
O	M	Z	Z	L	Ř	I	S	O	D	V
V	U	P	W	E	E	É	U	M	Y	Š
A	R	Á	Í	N	Z	Ž	I	D	L	E
K	K	Ž	O	J	O	S	U	O	M	O
Y	A	U	O	Š	G	Á	B	Š	Y	P
Ř	J	N	O	L	B	L	K	P	I	L

Obrázek 10: Ukázka pracovního listu č.1

Ilustrace: B. Trávník

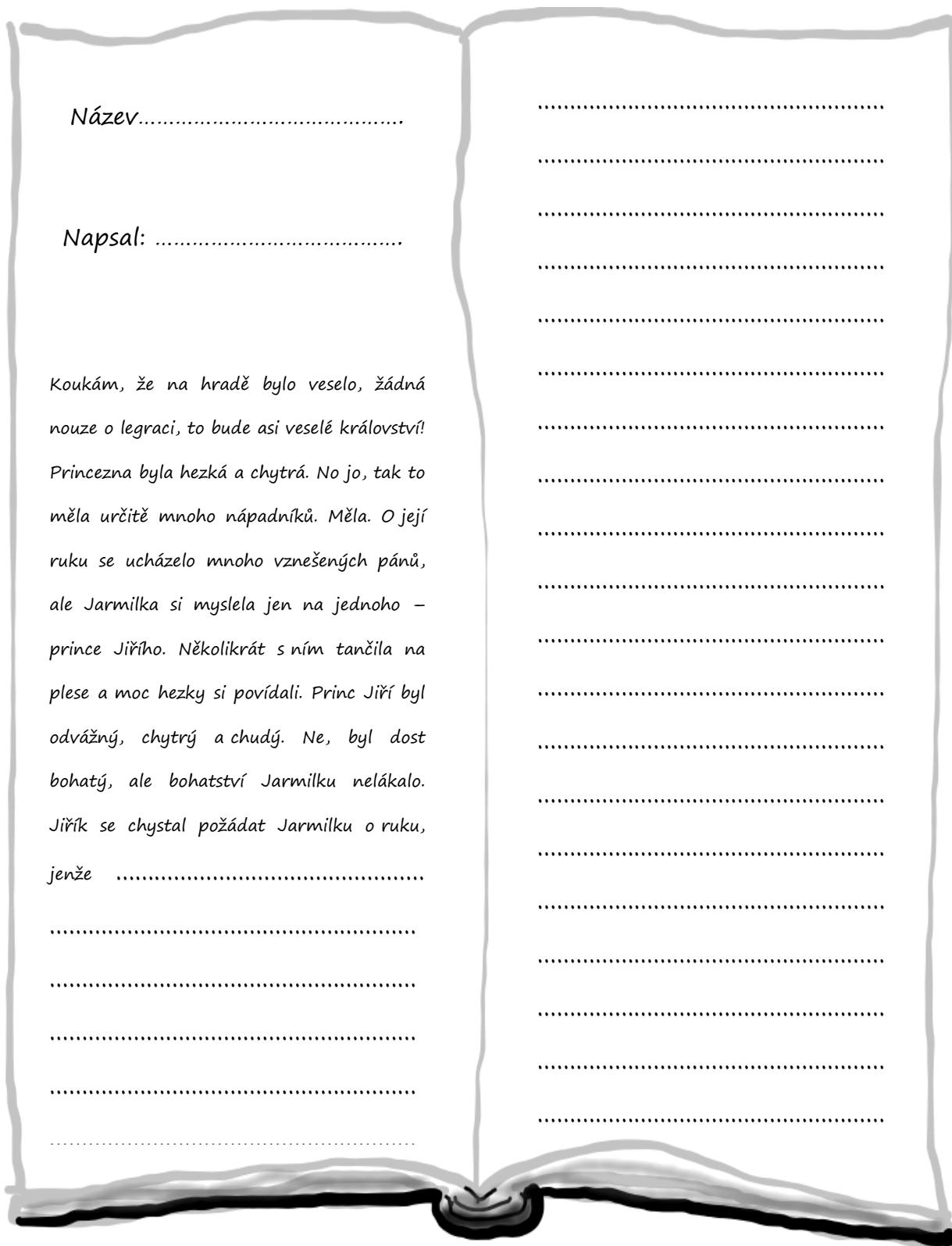
ZA HORAMA, ZA DOLAMA, ANEB JAK PRINC JIŘÍ ZACHRÁNIL PRINCEZNU JARMILKU

PRACOVNÍ LIST Č. 2

Přečtěte si krátký úryvek z pohádky. Divíte se, že je tak krátký, a že tak krátkou pohádku neznáte? Máte pravdu. Co byste řekli tomu, kdybyste se na chvíli stali spisovateli a pohádku se pokusili dopsat? Určitě to zvládnete. Své pohádky můžete přečíst paní učitelce v hodině čtení.

Upravený text z pohádky:

Koukám, že na hradě bylo veselo, žádná nouze o legraci, to bude asi veselé království! Princezna byla hezká a chytrá. No jo, tak to měla určitě mnoho nápadníků. Měla. O její ruku se ucházelo mnoho vznešených pánů, ale Jarmilka si myslela jen na jednoho – prince Jiřího. Několikrát s ním tančila na plese a moc hezky si povídali. Princ Jiří byl odvážný, chytrý a chudý. Ne, byl dost bohatý, ale bohatství Jarmilku nelákalo. Jiřík se chystal požádat Jarmilku o ruku, jenže.....

Název.....

Napsal:

Koukám, že na hradě bylo veselo, žádná nouze o legraci, to bude asi veselé království! Princezna byla hezká a chytrá. No jo, tak to měla určitě mnoho nápadníků. Měla. O její ruku se ucházelo mnoho vznešených pánů, ale Jarmilka si myslela jen na jednoho – prince Jiřího. Několikrát s ním tančila na plese a moc hezky si povídali. Princ Jiří byl odvážný, chytrý a chudý. Ne, byl dost bohatý, ale bohatství Jarmilku nelákalo. Jiřík se chystal požádat Jarmilku o ruku, jenže

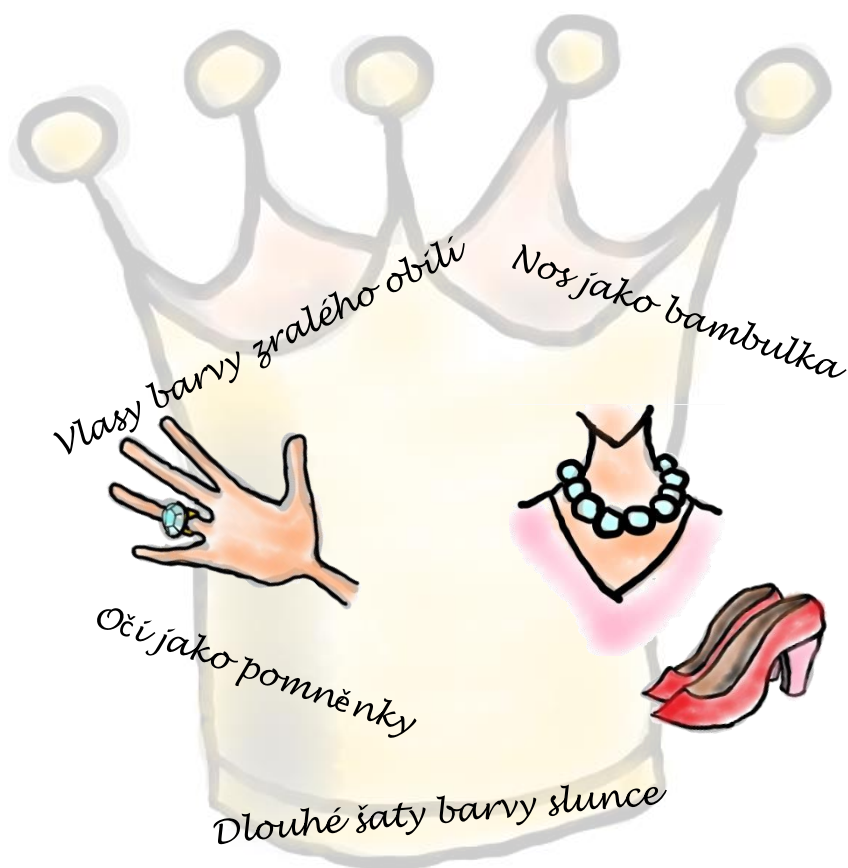
Obrázek 11: Ukázka pracovního listu č.2

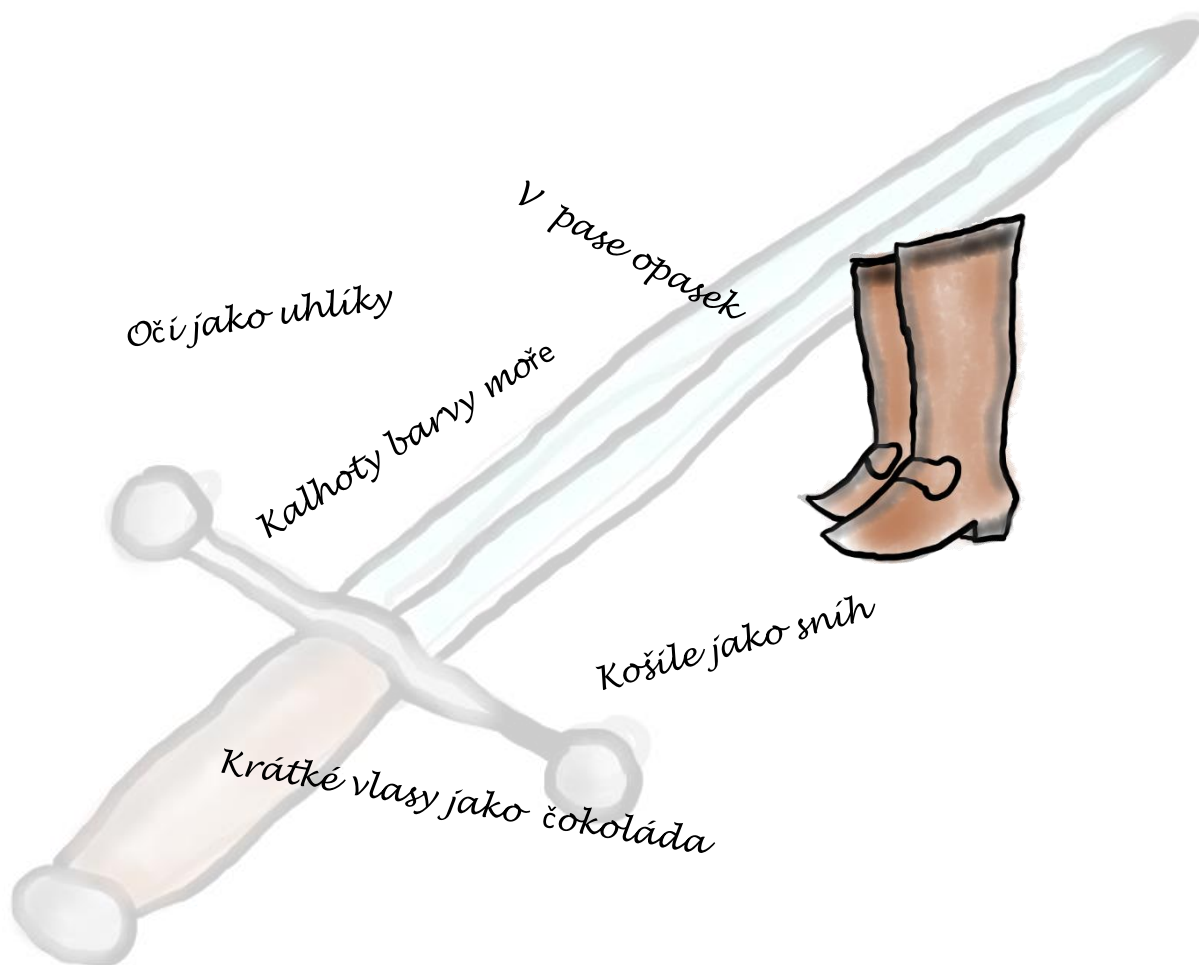
Ilustrace: B. Trávník

ZA HORAMA, ZA DOLAMA, ANEB JAK PRINC JIŘÍ ZACHRÁNIL PRINCEZNU JARMILKU

PRACOVNÍ LIST Č. 3

Je tu pro vás připraven další velmi důležitý úkol. V pracovním listě č. 2 jste se stali spisovateli. Bavilo vás to? Doufám, že ano, a že jste dali dopsanou pohádku přečíst kamarádům. Líbila by se vám ale knížka bez obrázků? Říkáte, že ne? A máte pravdu. Dnes budete vaši knihu ilustrovat. Jestli se nepletu, psali jste o princezně a princovi. Tak se pusťte do práce. A abyste to neměli příliš těžké, můžete kreslit podle následující nápovědy. Můžeš si vybrat, zda budeš malovat prince či princeznu.

Obrázek 12: Ukázka pracovního listu č.3

Ilustrace: B. Trávník

ZA HORAMA, ZA DOLAMA, ANEB JAK PRINC JIŘÍ ZACHRÁNIL PRINCEZNU JARMILKU

PRACOVNÍ LIST Č. 4

Z připraveného textu, upraveného do nepřímé řeči se pokus napsat, co říkal sluha, král, princezna a kouzelník.

Výchozí upravený text

1. Sluha oslovil krále s princeznou slovy, že přichází nový nápadník, ale neví, jak se jmenuje. Popsal ho jako divného, příliš neupraveného a se zamračeným výrazem, který v něm vzbuzuje pocit strachu.
2. Kouzelník se představil jako mocný pán, tvrdil, že ovládá čary a kouzla. Řekl, že na svém hradě v černém lese provádí kouzla, která dokonce třesou samotným lesem.
3. Poté oznámil, že přichází na hrad s žádostí o ruku princezny.
4. Řekl, že to není tak jednoduché a že mě překvapil. Navrhl, že musíme princeznu požádat, zda by byla ochotná vzít si kouzelníka za manžela. Poté se obrátil k princezně a zeptal se, zda by chtěla kouzelníka za manžela.
5. Dcerka králi sdělila, že si nechce vzít kouzelníka za manžela. Uvedla, že ho považuje za ošklivého a že jí vadí jeho ošklivý výraz. Jasně prohlásila, že ho nechce.
6. Bylo zřejmé, že o tom, aby si princezna vzala kouzelníka za muže nechce ani slyšet.
7. Chtěl, aby princezně sdělili, že je ochoten pro ni vykouzlit nádherný hrad a zajistit, aby měla ušité šaty ze stříbra.
8. Princezna odmítla kouzelníka a řekla, že ho nechce, i kdyby jí vykouzlit sto hradů a milión šatů. Důvodem bylo, že viděla v jeho očích něco zlého a nevěřila mu.

Obrázek 13: Ukázka pracovního listu č.4

Ilustrace: B. Trávník

ZA HORAMA, ZA DOLAMA, ANEB JAK PRINC JIŘÍ ZACHRÁNIL PRINCEZNU JARMILKU

PRACOVNÍ LIST Č. 5

Zlý kouzelník chtěl vyčarovat obrázek k pohádce, vybral si ale špatné kouzlo z čarovné knihy. Ví, je to zlý kouzelník. Nezasloužil by si ale přeci jenom pomoc od vás? Pomůžete mu obrázek seřadit podle děje, jak se odehrál?

Pozorně si přečti text. Po přečtení si ho zakryj a pokračuj v úkolu. Popletený obrázek rozstříhej a seřaď.

Výchozí upravený text

Princ: Koníčku, podívej, chaloupka! V té bydlí jistě hodná babička. Má tady i pěknou lavici! To si na ni sednu, však jsem celý rozlámaný! Koníčku, co se ti nelíbí? Neboj se, já si na ni jen na chvílku sednu a zase pojedu dál.

Ježibaba: Chaha, ptáčku, už tě mám!

Princ: Dobrý den babičko....

Ježibaba: Dobrý? To se budeš divit, jak dobrý! Právě ses chytil – jestli to chceš vědět.

Princ: Co to?

Ježibaba: Nevstaneš, dokud mi neodpovíš. Chceš si mě vzít za ženu, nebo tě mám začarovat v kocoura?

Princ: Já chci vstát?

Ježibaba: Odpověz! Chceš mě – nebo chceš být kocourem?

Princ: Vážená paní babo ježibabo, já nemůžu být kocourem, ani vaším ženichem. Nevěstu mám a spěchám! Moc spěchám!

Ježibaba: A kam spěcháš?

Princ: Za zlým kouzelníkem.

Ježibaba: Cože? Ty jdeš za kouzelníkem? Za mým největším nepřítelem? Chystám na něj největší ježibabí kouzlo. Jen se ho prstíčkem dotknu, změní se v obláček kouře.

Obrázek 14: Ukázka pracovního listu č.5

Ilustrace: B. Trávník

ZA HORAMA, ZA DOLAMA, ANEB JAK PRINC JIŘÍ ZACHRÁNIL PRINCEZNU JARMILKU

PRACOVNÍ LIST Č. 6

Na konci pohádky pospíchá princ na svém koni za princeznou. Uháněl tak rychle, že poztrácel slova z písničky, kterou jsme si chtěli na konci pohádky zazpívat. Pomůžete mu slova najít a dopsat do písničky?

Za _____, za dolama

tam, co je ta _____,

za horama, za dolama

už nám _____ pohádka

Za horama, za dolama

rozmarýna _____,

za horama, za dolama

jen co _____ zazvoní.

No vidíte, _____ nám skončila tak, jak mají pohádky _____. Dobro a _____ zvítězily nad _____ a hloupostí.

Obrázek 15: Ukázka pracovního listu č.6

Ilustrace: B. Trávník

7 PLNĚNÍ CÍLŮ A ZÁVĚREČNÁ REFLEXE

Hlavním cílem této diplomové práce bylo rozvíjet čtenářskou gramotnost žáků prostřednictvím loutkohereckých aktivit. Tento cíl byl splněn, a to prostřednictvím realizace dílčích cílů, které tu budou reflektovány.

Dílčí cíl 1: **Rozvoj komunikačních dovedností.** Tento cíl byl splněn nejen prostřednictvím práce mluvičů, ale ve velké míře i prací ostatních členů kroužku, a to v diskusích nad výsledky jejich práce. Ukázalo se, že přinesla nejen konkrétní zpětnou vazbu, ale také podporovala schopnost argumentace. Členové kroužku efektivně komunikovali jak nad prezentací své práce, tak i ve společných diskusích.

Dílčí cíl 2: **Rozvoj osobnostní a emoční inteligence žáků.** Tento cíl byl splněn diskusí, která byla zaměřena na sociální aspekty. Diskutovaly se charakterové vlastnosti jednotlivých postav a zároveň i pracovními listy zaměřenými na tuto oblast. Pomáhali jsme žákům najít jejich silné stránky. Z pohledu emoční inteligence bylo důležitým faktorem ovládnutí emocí a porozumění emocím druhých, a to zvláště u dětí se SPUCH.

Dílčí cíl 3: **Rozvoj čtenářské gramotnosti.** Tento cíl byl splněn správným výběrem textového materiálu, vytvořili jsme pro děti vhodné, motivující prostředí, zaměřili jsme se na vyjadřování vlastních myšlenek. Vytvořené pracovní listy vysoce podporovaly žáky k aktivní účasti a ke kritickému myšlení. Obsahovaly různorodé úkoly, které nejen rozvíjely schopnost porozumění textu, ale také podporovaly analýzu a schopnost formulovat vlastní názory. Žáci pracovali intenzivně a aktivně diskutovali o přečtených materiálech. Tato aktivita podporovala jejich schopnost vyjadřování.

Ukázalo se, že loutkoherectví je vhodným prostředkem rozvoje čtenářské gramotnosti na základních školách.

7.1 Diskuze k realizaci

Žáky práce s pracovními listy na rozvoj čtenářské gramotnosti v loutkohereckém kroužku velmi zaujala a bavila. Velmi atraktivní pro ně byly ilustrace, které pracovní listy doprovázely. Bylo zajímavé je sledovat při práci. Jelikož do kroužku chodí i žáci druhého stupně, projevovala se určitá kooperativa mezi nimi a uvolnění z pocitu, že pracovní listy nebudou známkovány, ale budou sloužit k další diskusi. Tím, že je vypracování pracovních listů prolínáno s loutkohereckou aktivitou, žáci nemají pocit učení, ale spíše zábavy a zpestření lekcí. Setkala jsem se jen s kladným ohlasem na tuto aktivitu.

Dalším důležitým aspektem byla práce dětí se SPUCH. Viděla jsem na nich radost, s kterou plnily všechny zadané úkoly a po následné diskusi zažívaly úspěch, který v hodinách českého jazyka nezažívají denně. V tomto bych viděla ten největší přínos mé diplomové práce.

Tato činnost zahrnovala i mezipředmětové vztahy, propojení s výtvarnou a dramatickou výchovou.

Po domluvě s ostatními pedagogy budou pracovní listy a aktivity s nimi spojené použity i v hodinách českého jazyka na prvním stupni.

V následujících tabulkách (16 a 17) jsou shrnuty reflexe z jednotlivých lekcí. Formu tabulky jsem k tomuto účelu zvolila z důvodu přehlednosti.

Tabulka 16: Reflexe lekcí (Kašpárek detektivem)

číslo lekce	pohádka Kašpárek detektivem
1	Někteří slabší žáci měli s tímto PL obtíže a museli požádat starší spolužáky o pomoc. Delší dobu potřebovali k orientaci se v textu a v následném plnění zadaného úkolu.
2	Ze začátku byla na dětech vidět nerozhodnost. Většina z nich nevěděla, jak začít. Po malé pomoci se všem pohádka povedla. Někteří pracovali ve dvojicích. Spolupráce se spolužáky. Při prezentaci obhajovali úspěšně svoji práci.
3	Některým žákům se podařily informace najít po prvním přečtení. Jiní si museli text číst několikrát a po částech. Část, kdy si děti porovnávaly vybrané informace vedla k zajímavé diskusi, kdy se každý snažil obhájit svou práci.
4	S tímto úkolem si všichni poradili velmi dobře a velmi je bavila křížovka, s kterou se většina z nich setkala poprvé.
5	U tohoto úkolu se projevil vědomostní rozdíl mezi žáky. Slabší žáci potřebovali pomoc od

	spolužáků. Mohli pracovat ve skupinách.
6	S tímto úkolem neměl nikdo problém. Všichni pracovali s nasazením a práce je bavila. Po vypracování PL si žáci navzájem četli a porovnávali své popisy.

Tabulka 17: *Reflexe lekcí (Za horama, za dolama)*

číslo lekce	pohádka Za horama, za dolama, aneb jak princ Jiří zachránil princeznu Jarmilku
1	Při plnění tohoto úkolu byli opět úspěšní všichni žáci. Velmi je bavilo odhalovat slova v osmisměrce.
2	Plnění tohoto úkolu se projevilo jako náročné pro většinu žáků. Museli jsme jim dávat návrhy, jak by mohli pokračovat. Ne všem se práce podařila dokončit. Žák, který má dysgrafii a dysortografii se velmi snažil příběh dokončit, ale vzhledem k velmi pomalému tempu psaní, práci nedokončil. Požádal nás, jestli může příběh dopsat doma. Druhý den přinesl popsanou celou stránku a byla na něm vidět radost z odvedené práce.
3	Tato aktivita bavila více děvčata než chlapce, ale i ti si se zadaných úkolem poradili.
4	Tento úkol plnili žáci ve skupinách. Společně diskutovali nad možným řešením a vybírali to nejvhodnější. Aktivita je bavila a všem se podařila.
5	Žáci pracovali samostatně a svou práci si poté vzájemně kontrolovali. Když objevili nějakou neshodu, obhajovali své řešení.
6	V této aktivitě byli opět všichni úspěšní a realizovali ji velmi rychle a s velkým nasazením. Všem se zdála velmi lehká.

Celkově mohu konstatovat, že práce s loutkou je perspektivní a inovativní způsob rozvoje čtenářské gramotnosti u dětí. Podporuje nejen komplexní vývoj dovedností spojených se čtením a porozumění textu obecně, ale má i kladný vliv z pohledu sociálního a emočního.

Praktické činnosti potvrdily, že ve volnočasové aktivitě, jakou loutkoherectví na ZŠ je, byli velmi úspěšní i žáci se SPUCH, kteří jinak o hodinách českého jazyka nejsou aktivní, nedostávají příležitost se prosadit a málokdy zažívají úspěch. Toto také považují za velký úspěch při plnění zadaných úkolů. Byla vidět velká kooperace mezi žáky obecně.

Navrhované didaktické materiály mohou sloužit i pedagogům ve výuce a přináší návod, jak loutkoherectví do hodin zařadit a hravě podpořit čtenářskou gramotnost.

Tato diplomová práce přinesla nový pohled, jak mohou loutkoherecké aktivity obohatit vzdělávací prostředí a přinést do vyučování inovace.

Domnívám se také, že v současné době není dostatek vhodných textů k nastudování divadelních her pro žáky na 1. stupni základní školy. To vede k tomu, že jsou využívána různá literární díla, původem neurčená pro divadlo. Děti staršího školního věku jsou

schopné si texty, za pomoci pedagogů, upravovat či psát samy. Ideální by bylo, kdyby fungovala spolupráce mezi prvním a druhým stupněm základní školy. Starší děti by mohly, v rámci slohové přípravy, psát pro mladší spolužáky texty a poté by mohly přistoupit ke společné realizaci.

7.2 Vyhodnocení doplňkového šetření

Při psaní této diplomové práce jsem se vůbec poprvé začala zabývat otázkou, proč se žáci naší školy přihlašují do loutkohereckého kroužku, co je jejich motivací a zda v této činnosti vidí nějaký přínos. Položila jsem jim tři otázky uvedené v kapitole 4.8.

Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o doplněk diplomové práce a také vzhledem k malému počtu respondentů, vyhodnotila jsem odpovědi pouze kvalitativně. Souhrnem lze konstatovat, že si děti vybírají loutkoherectví kvůli zájmu o divadlo a umění, a proto, že jim loutkoherectví může nabídnout prostředí, ve kterém se mohou bez ostychu vyjadřovat a dostávají zde příležitost k navazování nových přátelství.

Jako ukázkou konkrétních odpovědí jsem vybrala odpovědi dětí, které mají SPUCH, protože se domnívám, že tyto děti mohou mít zvláštní prospěch z loutkohereckých aktivit. SPUCH může ovlivnit schopnost dětí porozumět a interpretovat emocionální situace. Loutky, jako prostředníci příběhů pomáhají těmto dětem překonat komunikační bariéry a rozvíjet dovednosti, které jsou pro ně náročné.

Libor: 1. Do kroužku jsem se přihlásil, protože mám rád pohádky a zajímaly mě loutky.

2. Myslím si, že by mi mohlo pomoci v českém jazyce, se kterým mám velké problémy.

3. Asi ano. Přestanu se stydět a budu se více bavit s kamarády.

Jan: 1. Dříve jsem chodil do dramatického kroužku, tak jsem chtěl zkusit i loutkové divadlo.

2. Jsem spíše bojácny a nemám rád nové věci, snad se to díky kroužku zlepší.

3. Mám sen, pracovat v televizi. To by se mi mohlo hodit.

Petra: 1. Nikde mě moc do kroužku nechtějí. Někdy dost zlobím. Zkusila jsem to tady.

2. Našla jsem si zde nové kamarády, kterým nevadí, jaká jsem. A loutky jsou také prima.

3. Ještě vlastně nevím.

Závěr

V závěru této práce bych zmínila i osobnostní a profesní obohacení, které příprava a realizace aktivit v loutkohereckém kroužku přinesly mně osobně. Uvědomila jsem si, že i v loutkoherectví lze čtenářskou gramotnost rozvíjet, a to hravou a nenásilnou formou. Při vyplňování pracovních listů zažil pocit úspěchu každý.

Velmi jsem ocenila, že žáci pracovali aktivně. Myslím si, že to je důsledek pozitivního, přátelského prostředí, které se snažíme pro děti připravovat a také dobře zvolenými aktivitami, které děti dokážou zaujmout.

Při tvorbě pracovních listů jsem byla nucena přemýšlet nad jejich formou. Nechtěla jsem tvořit strohé pracovní listy, které děti vyplňují ve školní lavici, proto jsem dala přednost pracovním listům s ilustracemi. Tyto ilustrace vznikly přímo pro účely této diplomové práce a dle mých návrhů a pokynů je tvořil Ing. Trávník. Díky nim připadaly pracovní listy dětem atraktivnější. Za největší úspěch považuji zaujetí a dobré výsledky práce žáků se SPUCH, kteří vyžadovali další pracovní listy pro domácí přípravu.

Vzhledem k velmi kladnému ohlasu od dětí jsem do budoucna rozhodnuta zapojovat aktivity spojené se čtenářskou gramotností do pravidelné činnosti loutkohereckého souboru častěji.

Jsem ráda, že máme dostatek zájemců o loutkoherectví, i když po epidemii covidu se počet zájemců zmenšil. Myslím si, že je důležité, aby děti z této činnosti měly radost a přinášela jim pocit zažitého úspěchu, který třeba nezažívají ve školní lavici. Nehledám žádné velké talenty, chci dětem ukázat cestu k dramatickému umění a přiblížit svět divadla. Na druhou stranu mi rukami prošlo nemalé množství velmi šikovných dětí.

Seznam literatury a zdrojů

- DOLEŽALOVÁ, Jana. 2014. *Čtenářská gramotnost*. Hradec Králové : Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2014.
- DUBSKÁ, Alice. 2004. *Dvě století českého loutkářství*. Praha : Akademie múzických umění v Praze Divadelní fakulta, 2004.
- DVOŘÁK, J. 1997. *Herectví s loutkou*. Praha : IPOS, 1997.
- HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2011.
- HAUSENBLAS, O. 2015. *Čeština doopravdy: návrh didaktického pojetí výuky vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura na 1. stupni ZŠ*. Praha : autor neznámý, 2015.
- HOFBAUER, Břetislav. 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, 2004.
- CHALOUPKA, Otakar. 1982. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha : Albatros, 1982.
- Kolektiv autorů. 2010. *Gramotnosti ve vzdělání - příručka pro učitele*. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010.
- KOŠŤÁLOVÁ, H., a další. 2010. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha : ČŠI, 2010.
- Kritické myšlení. 2023. Kritické myšlení. [Online] [vid.: 26. 11 2023.] <http://www.kritickemysleni.cz>.
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. 2009. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2009.
- RICHTER, L. 2006. *O divadle (nejen) pro děti*. Praha : Dobré divadlo dětem, 2006.
- VYKOUKALOVÁ, Věra a WILDOVÁ, Radka. 2013. *Čtenářská gramotnost žáků 1. stupně a možnosti jejího rozvoje*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2013.
- ZŠ Bělá pod Bezdězem. 2023. *ŠVP*. Bělá pod Bezdězem : ZŠ Bělá pod Bezdězem, 2023.

Seznam příloh

Příloha I.	Loutkoherecký materiál k vytištění	I
Příloha II.	Ukázky vyplněných pracovních listů.....	II
Příloha III.	KAŠPÁREK DETEKTIVEM – scénář	III
Příloha IV.	ZA HORAMA, ZA DOLAMA, ANEB JAK PRINC JIŘÍ ZACHRÁNIL PRINCEZNU JARMILKU – scénář	XX

PŘÍLOHY

Příloha I. Loutkoherecký materiál k vytištění ve vložené příloze ve STAG

Kašpárek detektivem:

Celkový přehled pracovních listů:

**Celkový přehled
pracovních listů - Ka**

Pracovní listy:

**Pracovní listy -
Kašpárek detektivem**

Scénář:

**Scénář - Kašpárek
detektivem.pdf**

Za horama, za dolama, aneb jak princ Jiří zachránil princeznu Jarmilku:

Celkový přehled pracovních listů:

**Celkový přehled
pracovních listů - Za**

Pracovní listy:

**Pracovní listy - Za
horama za dolama a**

Scénář:

**Scénář - Za horama
za dolama aneb jak**

Příloha III. KAŠPÁREK DETEKTIVEM

– scénář

Veselá loutková pohádka na motivy starých loutkařů

OSOBY: Kašpárek
 Král
 Strážný
 Ježibaba
 Loupežník 1
 Loupežník 2
 Babička
 Čert
 Čaroděj
 Princezna

1. obraz – PŘED ZÁMKEM

Kašpárek: A jejdánanky je to štrapáce po tom světě. Co já jsem se už našlapal.
 Jednou sem a jednou tam. No, tohle ale není špatné místečko. Tady být pánem,
 to by byl život! Procházel bych se po zahradě, poslouchal hudbu, k obědu si
 poručil samé dobrůtky. Jenže dlouho bych tu nevydržel, mám boty z toulavého
 telete. Musím si zámek prohlédnout z blízka.

Strážný: Stát, dál ani krok!

Kašpárek: Vždyť už stojím.

Strážný: Co jsi zač, mládenečku?

Kašpárek: Já?

Strážný: Samozřejmě že ty.

Kašpárek: Mé jméno je Kašpárek a hledám nějakou službu, nebo práci. A tady se mi zalíbilo. Můžete mi říct, komu patří tahle říše?

Strážný: Prosím? Že ti kručí v břiše? Není divu, vždyť za chvíli bude poledne.

Kašpárek: Ale néé...Ptám se, kdo tu panuje!

Stráž: Cože? Kdo tu maluje? Tady nikdo nemaluje.

Kašpárek: To je nějaký chytrolín! Povídám, kdo tu pa-nu-je! Kdo je tady králem.

Strážný: Ach ták, to jsi měl říct hned. Tady panuje náš nejmilostivější pan král.

Kašpárek: A proč tu visí ten prapor?

Strážný: Protože ho vyvěsili

Kašpárek: Ale proč?

Strážný: Protože to pan král poručil.

Kašpárek: Ale nač ho pověsili?

Strážný: No přeci na klacek, to snad vidíte!

Kašpárek: Vidím. Ale co to má znamenat?!

Strážný: ...že tu máme smutek. To jsem neřekl?

Kašpárek: Ne, to jste mi neřekl. Co vás potkalo?

Strážný: No... Ráno mě potkal vrchní kuchař, potom rádce

Kašpárek: Propánakrále!

Strážný: Né, pana krále jsem nepotkal. Ten asi ještě spal.

Kašpárek: A poslouchejte, jsou tady všichni tak chytří jako vy?

Strážný: Co vás nemá, takových chytrých a nadaných, jako jsem JÁ, je tady tůze málo!

Kašpárek: To věřím. Teď mi už ale řekněte, PROČ tu máte smutek?

Strážný: No přeci proto, že se nám ztratila princezna Liduška!

Kašpárek: Prosím? Kdo že se ztratil?

Strážný: PRINCEZNA LIDUŠKA! Pan král dal všude vyhlásit, že kdo princeznu Najde, dostane velkou odměnu.

Kašpárek: Vida, to by byla práce pro mě, mluvte dál.

Strážný: Co dál? Dál už nic. Pan král dal vyhlásit a zatím se nikdo nepřihlásil.

Kašpárek: Víte co, pane strážný, jděte a ohlaste mě u pana krále.

Strážný: Vážně? A co mu mám říct?

Kašpárek: No co, že se tu objevil zachránce, který chce princeznu hledat. A hlavně najít.

Strážný: Taková věc! To je překvapení! Už pospíchám, už kvačím. To bude pan král koukat.

2. obraz – KRÁLOVSKÁ KOMNATA

Kašpárek: Má úcta, dobrý den, hluboká poklona, Vaše královská jasnosti. Mé jméno je Kašpárek. Dovolte, abych Vám nabídl svou pomoc. Dozvěděl jsem se, že se Vám ztratila dceruška Liduška. Půjdu princeznu hledat a budu ten nejšíkvnější detektiv. Opravdu, já si vždycky umím poradit.

Král: NoJá nevím...Jsi takový...Ale co! Nikdo jiný mi pomoci nepřišel, tak proč otálet. Povím vám, co se tady přihodilo. Je to již týden. Liduška se procházela po zahradě a trhala si kytičky do vázy, nádherně si u toho prozpěvovala. Tu náhle zahřmělo, zaburácelo, zafičelo...a princezna nikde! Zmizela!

Kašpárek: Nikde?

Král: Nikde, vždyť to povídám, zkrátka fuč! Psi na dvoře začali štěkat, stráže začaly křičet, přispěchali královští vojáci a začali střílet. Ale co to bylo platné, princezna nikde. A tak jsem dal vyhlásit, že toho, kdo princeznu najde, královsky odměním.

Kašpárek: To je pěkné nadělení! Ale najít se musí! Od toho jsem přece tady. Ovšem musíte mi ji popsat, abych věděl, jak vypadala. Jinak bych mohl přivést nějakou jinou krasotinku.

- Král: Měla dvě krásné černé oči, dlouhé hnědé vlasy, roztomilý nosánek – zkrátka jako obrázek.
- Kašpárek: Ale pane králi, tak to by mohla být támhle ta holčička!
- Král: To je sice hezká holčička, ale má dceruška to není.
- Kašpárek: Tedy mi o ní ještě něco povězte.
- Král: Když spala, byla hodná. Ale také někdy trochu zazlobila. Někdy ráno nerada vstávala a večer se jí nechtělo do postele, někdy se jí nechtělo učit a raději si hrála. Zahradníkovi i kuchařkám však ráda pomáhala.
- Kašpárek: Už ji mám! Podívejte! Že je to ona?
- Král: I kdepak. To je syn naší komorné.
- Kašpárek: Na mou duši, kam jsem to dal své detektivní oči? No to nic, musím hledat dál. *(vezme lupu a hledá na zemi, nebo se jenom naklání k zemi a zkoumá podlahu)*
- Král: Co to děláš? Co hledáš na zemi?
- Kašpárek: Přeci jestli tady nezůstala nějaká stopa! To víte, my detektivové potřebujeme stopu. *(hledá)* Jenže já nic nevidím. Nic tu není. No, když není, tak není. Však si poradím. Půjdu hledat jinam... Pane králi, vy mi teď řeknete stokrát PA.
- Král: Propáníčka a pročpak?
- Kašpárek: Přeci stokrát PA je STO – PA. A když STO – PA, tak stopa *(zasměje se)*.
Už musím jít pátrat. Pá pá.
- Král: Pa – pa – pa – pa...

3. obraz – KAŠPÁREK NA CESTĚ

- Kašpárek: Je to chůze na tom světě,
kam se noha šine.
Sotva přejdeš jedny hory,
už se najdou jiné.

(zamyslí se) No tak Kašpárku, nenaříkej a přemýšlej. Na hledání se musí s fištrónem. Pan král říkal, že když Liduška zmizela, zahřmělo, zaburácelo a zafičelo. Na zemi nezůstala, takže ji někdo odnesl vzduchem. Kdo by to mohl být? Drak, ježibaba, čert nebo čaroděj.

Drak tu nežije, to by se vědělo, protože by určitě hodně řval. Ježibaba prý hledá nějakého pomocníka, ale že by si vybrala Lidušku? To by ji příliš nepomohla, raději si hraje a běhá po zahradě, ale stejně se k ní podívám. Přihlásím se k ní do služby a uvidím. Kašpárku, směr chalupa ježibaby.

4. obraz – U JEŽIBABY

Ježibaba: *(zpívá)*

Já jsem baba Ježibaba
z Lysé hory původem,
Hadí, sovy, slizká žába
chodí ke mně průvodem.

Nekalost mi kouká z očí,
kam se jenom podívám,
proměním vás v šváby, myši
teď však do práce se dám.

(přijde k velké knize, pohladí ji, prohlíží si ji a volá)

Kašpárku...Kašpárku...Kde vězíš? Ať už jsi tady! No ták...

Kašpárek: *(za scénou, otráveně)* Ještě nééé...

Ježibaba: *(důrazně)* Říkám, ať jsi tady!

Kašpárek: *(za scénou, stále otráveně)* Co chcete? Já vám nerozumím!

Ježibaba: *(rozzlobeně)* Povídám, Kašpare, hned pojd' sem!

Kašpárek: *(loudavě přichází)* Už jsem tady. Bude něco dobrého k jídlu?

Ježibaba: Už zase? Nic nebude! Jednou jsem ti řekla, že mi budeš k ruce, tak bastafidli...

- Kašpárek: Račte prominout. Já ještě neznám, jak to u vás chodí. Ještě jsem nesloužil u tak „vážené“ dámy, jako jste vy.
- Ježibaba: *(rozčileně)* Neznám, neznám! Všechno se naučíš, jen když budeš chtít! Chodil jsi do školy?
- Kašpárek: *(udiveně)* Prosím? U nás škola nebyla.
- Ježibaba: *(netrpělivě)* Tak jinde?
- Kašpárek: Jo jinde? Jinde škola byla, ale tam jsem také nechodil.
- Ježibaba: *(zamyšleně)* To je dobře...To je moc dobře...Alespoň nebudeš strkat nos do mých kouzelných knih. *(přísně)* A nemysli si, že mi odtud utečeš! Vše jsem očarovala. Odtud se nedostaneš!
- Kašpárek: *(obdivně)* Pánečku, to to máte dobře zařízené! Já ale nikam utíkat nebudu, stejně byste mě na tom svém samoletu brzy dohonila.
- Ježibaba: *(spokojeně)* Jsi rozumný, mládenečku, a to je tvé štěstí.
(Kašpárek přikyvuje)...Dnes večer se však budeš muset obejít bez mé společnosti. Zaletím k čarodějce Chvějce. Tak jak říkám, žádné hlouposti! Uděláš lépe, když půjdeš spát. Zítra nás čeká perný den.
- Kašpárek: Máte pravdu...Klidně si leťte, já půjdu spát. *(zívá)* Stejně se mi už klíží oči. Dobrou noc! *(lehá si ke kamnům na zem a přikrývá se, zachumlá se)*
- Ježibaba: Dobrou noc! *(vezme koště a odchází za kulisy, za chvíli je slyšet svistot letu)*
- Kašpárek: *(zvedne hlavu, poslouchá, pak se posadí, kroutí hlavou na všechny strany, aby se přesvědčil, že je sám)* Ták, to bychom měli. *(otočí se k publiku)* Snad si nemyslíte, že teď, když bába Čaramára odletěla, půjdu spát! Kdepak! Teď se teprve můžu v klidu něco přiučit. Jo, přeci jsem bábě nemohl říct, že jsem do školy chodil a že jsem byl moc pilný žák! *(přejde ke knize – lexikonu kouzel a jezdí prstem po stránce)* Vezmeme to pěkně popořádku, od začátku.
Písmeno Aáá – Abrakadabra, Anděle volat, Andělské zvonění...Tak tohle né!
Bée – Brekeke...Hm, to bude nějaký vodní! Budlíky, budlíky... dej sem ty knedlíky! Bubáky přivolatí...no to tedy také ne...
Cé – Čé – Čičiči...To je pro kočku! *(hledá dál, prudce se zarazí, pomalu)*

Chceš-li čerta na pomoc volati...To je zajímavé...Tedy, chceš-li čerta ku pomoci, či nějaké práci zavolati, musíš kouzelné slovíčko z pusy vypustiti... Pi – Pi – Pi...huš, copak jsem nějaká slepice? Kašpárku čti pořádně! Ještě jednou (pomalu) PI – DLU – KE *(rychle a nahlas)*

PIDLUKE!

Čert: *(přiletí na scénu, Kašpárek ho hned nevidí, ozve se rachot)* Bllllll!

Kašpárek: *(zvedne hlavu, ale na čerta se neotočí, jen naslouchá)* Co to bylo? Nic, nic, jen nějaké bručení. To asi bude v žaludku kručení. *(znovu se začte a zakřičí)* PADLUKE! *(rachot, čert odletí)* *(Kašpárek k publiku)* Abyste mi rozuměli – PADLUKE je slovíčko, kterým čerta zase odvoláte, pošlete ho zase do pekla, jenže *(rozhlíží se)* on tady stejně žádný není. Musím znovu, asi víc nahlas! PIDLUKE!

Čert: *(znovu přiletí)* Blll!

Kašpárek: Už tu zase něco bručí. Co to je? *(otočí se a uvidí čerta. Lekne se)* Fuj tajbl, to jsem se tě lekl! Co tu děláš, ty kominíku umouněná.

Čert: *(udiveně)* Vždyť jsi mě sám volal. *(slavnostně)* Čeho si žádáš?

Kašpárek: Nic si nežádám...A vůbec, *(zkoumavě si čerta prohlíží)* víš, že se mi vůbec nelíbíš? PADLUKE!

Čert: *(odletí)*

Kašpárek: A vida, ono to funguje. Docela jednoduše! Řeknu PIDLUKE...

Čert: *(přiletí)*

Kašpárek: PADLUKE...

Čert: *(odletí)*

Kašpárek: PIDLUKE...

Čert: *(přiletí, mluví rozzlobeně)* Co mě honíš? Proč už mi nedáš pokoj?

Kašpárek: Pokoj nemám a kuchyni nedám! Učím se přeci kouzelná slovíčka, abych je nezapomněl! *(zamyslí se a pomalu se ptá)* Hele, čerte, co nového v pekle?

Čert: Co by, nic. A co ti je do toho?

Kašpárek: Já jen, jestli tam nemáte nějakou návštěvu.

Čert: Návštěvy nemáme! My máme jen hříšníky a ty k nám moc nechtějí, tak si je musíme přinést sami.

Kašpárek: Neříkej! To je novinka. Kohopak tam máte?

Čert: *(zklamaně)* No, víš, to není tak jednoduché. Spousta lidí se hned napraví, když jim hrozí peklo. Jednou nám tam vlezla nějaká Káča. Ojé, to bylo peklo. Křičela na nás, nutila nás uklízet, tancovat, vůbec se nás nebála. Ještě že si ji odvedl ovčák Jirka. Teď máme v pekle docela klid a teploučko. Chodíme jen do služby, když nás někdo kouzelným slovíčkem zavolá. Kdepak, žádného hříšníka v pekle teď nemáme.

Kašpárek: Ani princeznu Lidušku?

Čert: Prosím tě, tu? Kdepak! Nemáme.

Kašpárek: Už ti dám pokoj. Ale nejdříve mi pomůžeš dostat se odtud. Ježibaba tu všechno začarovala a já bych se odtud sám nedostal.

Čert: Do háje!

Kašpárek: Ano, do háje za kopcem. Je to takové hezké místečko. PADLUKE!
(odletí)

5. obraz – V LESE U LOUPEŽNÍKŮ

1. loupežník: Opravdu nevím, jestli to má cenu takhle tady zevlovat. Nikde ani živáčka. Jak je to už dlouho, co jsme někoho přepadli?
2. loupežník: Já před měsícem starou Hroudovou, ale ta, když zjistila, že nejsem žádný loupežník ani mordýř, ale Tonda z Husí Lhoty, tak mě hnala holí až ke starému dubu.
1. loupežník: A já, když jsem přepadl perníkáře Pivoňku – darmo mluvit. Musel jsem mu nakonec odvézt trakař se zbožím až do Ouholic na jarmark. Jo jo, to byla štrapáce.
2. loupežník: Ba – ba...
1. loupežník: *(rozhlíží se)* Jaká baba?
2. loupežník: Ale ne, žádní baba, říkám jenom ba – ba, jako jo – jo.

1. loupežník: Jo, jo, tak to vidíš, ani noha sem nešlápne! To bylo pořád řečí – dáme se na loupežnictví. Stačí, když zamáváme pocestným před očima bambitkou a zahulákáme: „Peníze nebo život!“ Houbelec!
2. loupežník: No, ale co dělat?
1. loupežník: Co dělat, co dělat! Co se mě týče, já se vrátím do mlýna a budu pomáhat pantátovi.
2. loupežník: Kubo, vzpamatuj se, snad nechceš pracovat?
1. loupežník: Na vybranou toho moc nemáme. Jestli tady chceš zůstat, tak tu zůstaň, ale mě to už nebaví. *(odchází)*
2. loupežník: *(volá)* Kubo, počkej, uvidíš, že se to změní! *(chvíli přemýšlí)* Kuba měl pravdu. Každý pořádný loupežník občas někoho oloupí a my pořád nic. *(zaslechne písničku Kašpárka – Je to chůze po tom světě, naslouchá, rozhlíží se)* Kakraholte, já o vlku a vlk za dveřmi. A Kuba pryč! To je nadělení. Musím loupit sám!
- Kašpárek: *(vejde na scénu, posadí se, udělá si pohodlí)* Já si tady sednu a ani se nehnu, až se cesty narovnejí, teprve se zvednu.
- Loupežník: *(potichu do publika)* Ale. Ale to se podívejme. Žádný vlk, ale nějaký ptáček zpěváček Jen počkej, jí ti zavřu zobáček, to budeš koukat!
- Kašpárek: Tááák, pro dnešek by to mohlo stačit. *(sedne si na houpačku – kládu)* Jejda, vždyť je to houpačka! *(začne se houpat)*
- Houpy, houpy, kočka snědla kroupy,
Kocour hrách na kamnách, oba byli hloupí
- (smutně)* Škoda, že tu není Honza, to bychom si sedli každý na jeden konec a pěkně se houpali.
- Loupežník: *(skočí do druhého konce klády, Kašpárek vyletí a zaklesne se do stromu)* Kde je? Kam zmizel?
- Kašpárek: Kukuč, tady jsem.
- Loupežník: Polez dolů!
- Kašpárek: Nepolezu, já se bojím.
- Loupežník: Neboj se a polez!
- Kašpárek: Nepolezu!

Loupežník: Nepolezeš, ty knote skrčená?

Kašpar: Nepolezu, ty knote vytažená!

Loupežník: Mám ti snad pomoci? *(namíří na něj bambitku)*

Kašpárek: Myslím, že to nebude třeba. *(seskočí ze stromu)*

Loupežník: Mlč! A mluv, kdo jsi a co tu hledáš?

Kašpárek: *(rozhlíží se)* Jáááá...?

Loupežník: Je tu snad ještě někdo jiný?

Kašpárek: Prosím, to já nevím.

Loupežník: Herdek – filek, broky – floky, ptám se tě naposledy, kdo jsi?

Kašpárek: To je ale zvláštní, že se hned ptáš naposled. Můžu ti odpovědět napoprvé...Mé jméno je Kašpárek a jsem od...divadla.

Loupežník: A vida, od divadla. Nejspíš nějaký komediant!

Kašpárek: Inu, to zrovna né, ačkoliv trochu komediantské krve v sobě mám, přiznávám.

Loupežník: Vždyť jsem si to myslel! A víš ty, kdo jsem JÁ?

Kašpárek: *(obráti se k divákům a šeptá)* No, abych to nepoznal! *(otočí se k loupežníkovi a kroutí hlavou, prohlíží si ho)* Nevím, nevím, vašnosto.

Loupežník: *(je rád, že to Kašpárek nepoznal, napaňuje se)* Dobře, natáhni uši mládenečku. Já jsem STRAŠLIVÝ loupežník a mordýř, POSTRACH těchto lesů – KRVAVÝ ČEPELKA!

Kašpárek: Podívejme se, to je náhodička. Tolik jsem o vás slyšel, pane Čiperko!

Loupežník: *(rozzlobeně)* Nejsem nějaký Čiperka, ale KRVAVÝ ČEPELKA!
Máš strach?

Kašpárek: *(udiveně)* Strach? Proč? Já se s vámi rád seznámím.

Loupežník: To mě těší. A teď už bych mohl začít loupit. *(začne do Kašpárka strkat, na scénu přichází babka)*

Babka: Přeju dobrý den, mládenečci. Copak to tu děláte?

Loupežník: Hrom a peklo a tisíc čertů k tomu! To mi scházelo. BABKA, teď budu mít celý den smůlu!

Babka: Ale, ale, jen se nerozčiluj a ty čerty nech raději napokoji!

- Loupežník: *(začne se před babkou vytahovat)* Víte vůbec, kdo já jsem?
- Babka: To víš, že vím. Hraješ si tady na hrozného loupežníka. Prý Krvavý Čepelka! *(zasměje se)* Houby s octem, jsi Tonda Čepelka, bývalý řezník z Husí Lhoty, který by neublížil ani kuřeti.
- Loupežník: *(překvapeně)* Ale babičko...
- Babka: No nic. Chtěl jsi vědět, já pověděla. *(obráti se ke Kašpárkovi)* Kašpárku, tebe jsem dlouho neviděla. Kdepak ses toulal?
- Kašpárek: To víte, babičko, chodil jsem světem – z pohádky do pohádky a teď jsem zase zpátky.
- Loupežník: Babičko, když tak všechno znáte, nevěděla byste o nějaké práci pro mě?
- Babka: Inu. Práce je všude dost, jen chtít. Na louce se suší seno, pod lesem okopávají brambory, v lese kácí stromy, v lomu tlučou kámen. Kam se dokola podíváš, práci uvidíš. *(začne si loupežníka prohlížet, kroutí hlavou)* Ale, ať koukám, jak koukám, nic pro tebe...
- Kašpárek: Babičko, vy jistě víte, co se tady v okolí šustne. Nevíte, kde je tady hrad zlého čaroděje? Chtěl bych se tam podívat
- Babka: To víš, že vím. Táhle mezi špičkami stromů vyčnívají věže jeho hradu.
- Kašpárek: Můj detektivní nos mi říká, že čaroděj by mohl věznit princeznu Lidušku.
- Babka: A to jo. Je to tak. Prý si ji chce vzít dokonce za ženu, ale Liduška ho nechce, a tak ji tam drží jako ve vězení. Čaroděj je ošklivý, protivný a zlý, takového ženicha bych nepřála ani ježibabě! Říká se také, že má v hradu ukrytý veliký poklad.
- Kašpárek: Opravdu, babičko? To je zajímavé. Co říkáš, *(otočí se k loupežníkovi)* Tondo, hledáš práci, já ti ji dám. Pojd' se mnou do hradu čaroděje. Pomůžeš mi Lidušku vysvobodit a třeba najdeme i poklad.
- Babka: Nebude to, mládenečci, jednoduché! Čaroděj si hrad dobře hlídá.
- Kašpárek: Tak co, Tondo, pomůžeš mi? Byl jsi přeci „hrozný“ loupežník.
- Loupežník: Mno...*(váhá)* zkusíme to. Jdu s tebou. *(rozhlíží se)* Musíme si pospíšet, začíná se stmívat.
- Kašpárek: Snad se nebojíš?

Loupežník: Já, co tě nemá!

6. obraz – V HRADĚ ČARODĚJE

Loupežník: *(za scénou)* Jdi raději první, Kašpárku, jsi menší a snadněji proklouzneš.

Kašpárek: A proč by ne. Když jsem první prošel hradní branou, vlezu i první do dveří.
(vchází na scénu, kde je stůl, na něm jídlo) Juuu, to máme štěstí! Náhodou jsme se trefili rovnou do jídelny. Můj ty zlatý žaloudečku, tys věděl, kam mě zavešti.
(pospíchá ke stolu a bere si jídlo)

Loupežník: Počkej, Kašpárku, aby taky něco zbylo na mě! Pořádně jsem se nenajedl, ani nepamatuju.

Kašpárek: Tondo, neboj tady je dobrot, že by to stačilo pro všechny děti v divadle.
(najednou odletí pečené kuře, Kašpárek se lekne)

Loupežník: *(lekne se a diví)* Krutibrko, Kašpárku, co to děláš?

Kašpárek: Já? Já nic. *(chce si sednout, ale jeho židle odletí)*

Loupežník: Povídám, to jsou divná kouzla.

Čaroděj: *(ze zákulisí pouze smích)*

Kašpárek: Hej, vy tam, ať jste kdokoli, měl byste se nám ukázat!

Čaroděj: *(opět jenom smích)*

Loupežník: *(rozčileně)* Co je tady k smíchu?

Čaroděj: *(ještě za scénou)* Zmizte odtud, pokud je vám život milý, než napočítám pět.
(pomalu) Jedna – dvě –

Kašpárek: *(skočí čaroději do počítání)* Honza jde, nese pytel mouky...

Čaroděj: *(vchází na scénu)* Co to meleš?

Kašpárek: *(zazpívá)* Nemelem, nemelem, nemelem, nemelem, sebrala nám voda mlejn...

Čaroděj: *(udiveně se rozhlíží, přísně řekne)* Povídám, ať už jste odtud nebo...
(začne čarovat)

Havěť lidskou nenávidím,

začaruji, koho vidím...

Z ženských vrány ukrákané,
z holek žáby ukuňkané,
z mužských slepé netopýry
z kluků vyjevené výry
vyčarují hned.

Loupežník: *(rozhlíží se, couvá ke dveřím)* Tak nevím, Kašpárku, přestává se mi tu líbit. Já, já bych snad raději šel... *(zmizí ze scény)*

Kašpárek: Haló, Tondo!... A je fuč. Co se dá dělat. Už mi nepomůže. *(obrátil se k čaroději)* Přestaň tady mávat rukama, hastroši, já se tě nebojím.

Čaroděj: *(zmateně se rozhlíží, diví se, že jeho čáry nefungují)* Co chceš? Proč jsi mi vlezl do hradu?

Kašpárek: Pověz, vězníš tady princeznu Lidušku?

Čaroděj: Co? Koho? Jak to víš? Vlastně ne, ne! Jakou princeznu, jakou Lidušku? Tady není.

Kašpárek: Nelžeš?

Čaroděj: Já a lhát? Kdepak, nikdy nelžu.

Kašpárek: *(výhrůžně)* Čaroději!!!

Čaroděj: No, někdy lžu, ale jen malinko.

Kašpárek: Čaroději!!!

Čaroděj: Tak jo, někdy si zalžu trochu víc. *(uvědomí si, že musí být odvážnější)* A vůbec, co ti je do toho! *(opět začne čarovat, huhlá)* Čáry, máry, křížala, ať je z tebe žízala! *(kouzlo opět nefunguje)*

Kašpárek: Nech toho. Přišel jsem si pro ni! Dal jsem slovo panu králi, že mu princeznu přivedu.

Čaroděj: Ty si troufáš! Nejdříve si ji musíš najít.

Kašpárek: *(chodí po místnosti, hledá, zajde i za scénu, volá)* Princezno Liduško!

Čaroděj: *(stále čaruje, ale nic se nemění)* Čáry, máry, koleno, ať je z tebe poleno! Hm, zase nic. Já ta kouzla nějak pletu. To bude asi tím, že jsem v knize kouzel slepil roztrhané listy.

- Kašpárek: *(obrábí se k divákům)* Tady sám nic nezmůžu. Než bych prošel všechny komnaty, trvalo by to týden, ale mám přeci pomocníka! PIDLUKE!
- Čert: *(s rámusem přiletí, čaroděj se lekne)*
- Čaroděj: Tys tu tedy scházel! Hned zmiz z mého hradu! Nebo...
- Čert: Nebo co? Copak suž nevzpomínáš, že na mě tvá kouzla neplatí? *(obrábí se ke Kašpárkovi)* Copak potřebuješ, Kašpárku?
- Kašpárek: Potřebuji nelézt princeznu. Je tady někde schovaná a já nevím kde.
Najdi ji, prosím.
- Čert: *(obrací se na všechny strany, naslouchá a čichá)* Čichám, čichám, člověčinu! *(je obrácen ke Kašpárkovi)* Aha, to jsi ty. Čichám, čichám, člověčinu *(odchází ze scény, za scénou se ozve křik loupežníka)*
- Loupežník: Necháš mě, nestrkej do mě. Já nejsem přeci princezna! Jsi slepý?
- Čert: *(vrací se na scénu)* Čichám, čichám, člověčinu... *(zmizí ze scény)*
- Čaroděj: Jo a přivedeš starou bábu.
- Čert: *(přiletí i s princeznou, princezna se bojácně rozhlíží)* Hlásím, že princezna je nalezen. *(škemrá)* A teď už mi dej Kašpárku volnost, Je mi tady zima. Já chci domů, do peklíčka, do teplíčka.
- Kašpárek: Dobře jsi mi posloužil, teď už si poradím sám. Jen si klidně leť. Děkuji ti a v pekle vyříd' moje pozdravení. PADLUKE!
- Čert: *(odletí a mává)*
- Princezna: Co se to děje? Já jsem z toho celá tumpachová!
- Čaroděj: *(přemlouvá)* Kašpárku, dám ti plnou truhlu zlat'áků, když mi tady Lidušku necháš. Nebo i dvě truhly...
- Kašpárek: Jen počkej. Nejprve se zeptáme princezny, co chce ona.
- Princezna: Jejdanáčky, jak se můžete ptát, co chci? Tadyhle ten oblud'ák *(kouká na čaroděje)* mě odnesl od mého tatínka a celou dobu mě tu vězní. Slibuje hory doley, jen když si ho vezmu. Ani náhodou! Já ho nechci! Prosím, Kašpárku, odveďte mě odtud co nejrychleji.
- Čaroděj: *(začne opět čarovat, huhlá)* Čáry, máry, naši, udělám z vás kaši! *(nic se nestane)*

- Kašpárek: Čaroději, nech už toho. Najdeš si jinou nevěstu. Co třeba ježibaba za lesem? Ta by se ti nelíbila? Umí čarovat, zima ji nevádí, má kouzelnou knihu...
- Čaroděj: Hm, tak já jdu o tom přemýšlet. *(odejde se sklopenou hlavou ze scény)*
- Princezna: Kašpárku, ty jsi tak hodný a odvážný: Opravdu mě dovedeš domů?
- Kašpárek: Liduško, přeci jsem to slíbil. *(volá na loupežníka)* Loupežníku, nachystej se!...Liduško, ale cesta bude dlouhá a náročná. Nebojíte se?
- Princezna: Kašpárku, já nejsem žádná rozmazlená princeznička. Doma jsem pracovala na zahradě, pomáhala kuchařkám a tady na hradě jsem prochodil mnoho střevíčků, jen abych našla cestu ven. Vždyť jsem chtěla od čaroděje utéct. Mnohokrát jsem se dostala i do lesa, ale čaroděj mě vždycky našel a odnesl zpět. Jen se o mě neboj. Žádné zdržování, jdeme! *(odchází ze scény)*

7. obraz – V KRÁLOVSKÉ KOMNATĚ

- Král: *(sedí na trůně, klepe nervózně rukou nebo nohou, čeká na informace)*
- Strážný: *(kouká z okna)* Nic, pane králi, jenom srnky běhají támhle u lesa. *(přejde ke dveřím)*
Kdepak, nikde nikdo.
- Král: Jen jestli dobře koukáš.
- Strážný: Já mám oči jako rys! Já vidím, i co nemám vidět. Třeba támhle. Malý Lojza nám vlezl do královské zahrady a trhá jablka! *(zakřičí)* Jedeš, kluku ušatá! To se dělá?
- Král: Jen ho nech. Vždyť jich máme dost.
- Strážný: *(důležitě)* To ano! Jenže mohl si přijít říct! *(opět se rozhlédne)* A támhle se někdo loudá. Koukám, že to budou nějakí komedianti. Nebo...Počkejte...Že by...Né...
- Král: Co vidíš, povídej a nenapínej mě!
- Strážný: Od rybníka se blíží tři osoby. Jeden človíček má takové divně barevné šaty, druhý je ošuntělý a třetí nějaká dívka.
- Král: No jo, potulní kejklíři.

Strážný: Ještě se pořádně podívám. Teď už jsou blíž a já...já...*(vykřikne)* Pane králi, vždyť je to ten detektiv Kašpárek a s ním...Určitě se nemýlím...to je naše nejmilostivější princezna Liduška! A toho třetího hadrníka neznám.

Král: Ukaž! Ukaž! Uhni! Neplet' se tu! Máš pravdu! *(volá)* Liduškoouoooo!

Princezna: *(ze zákulisí slaběji volá)* Tatínkuuuuuuu!

Král: *(začne zmateně pobíhat po komnatě, sráží se se strážným, který také zmateně pobíhá)* Nelítej tu a běž jim otevřít! Dcerunka se mi vrátila! Moje holčička je zpátky!

Princezna: *(vběhne do komnaty, objímá se s panem králem)* Tatínku můj milovaný!! Konečně jsem zase u tebe. A jen díky Kašpárkovi!

Kašpárek: *(vchází důležitě a důstojně do komnaty a uklání se, za ním jde opatrně loupežník, který se drží vzadu a rozhlíží se)* Dobrá den, pane králi. Splnil jsem, co jsem slíbil!

Princezna: *(mluví rychle)* Tatínku, on je hlava otevřená. Ničeho se neboj! Všechno mi vyprávěl cestou domů.

Kašpárek: *(stydlivě)* Princezno, vždyť jsem dělal, jen co mi rozum poradil.

Princezna: No právě. U ježibaby se chytre naučil přivolat čerta, loupežníků se nepolekal, a ještě jim pomohl, aby s loupežnictvím přestali, čaroděje se také nebál. Kdybys věděl, jak jsem se u čaroděje naplakala, že už tě neuvidím.

Král: Dcerunko... *(otočí se ke Kašpárkovi)* Kašpárku, jsem ti velmi vděčný a bohatě se ti odměním. Dám ti tolik zlat'áků, kolik budeš chtít.

Kašpárek: Pane králi, já moc nepotřebuji. Mám toulavé boty a práce se nebojím. Možná pár zlat'áčků. *(ukazuje na loupežníka)* tadyhle tomu Tondovi, aby nepřišel domů s prázdnou kapsou. Pro mě bude největší odměna, když budete všude říkat, že jsem dobrý detektiv.

Princezna: Nejenom detektiv! Je s tebou legrace, umíš poradit i pobavit, máš rád děti a pohádky! Děkuji ti za všechno.

Král: I já ti děkuji!

Kašpárek: To snad nestálo ani za řeč. Možná se ještě někdy uvidíme. Mějte se hezky. *(obráti se k loupežníkovi)* A my jdeme. Ty hezky pomažeš domů a já...
Jednou sem a jednou tam
chodím, kráčím, cupitám,

byl jsem v světě, teď jsem zpátky,
vrátím se zas do pohádky.
Pojďte, děti, pojdte k nám,
popředu i pozpátku
hledat novou pohádku.

**Příloha IV. ZA HORAMA, ZA DOLAMA, ANEB JAK
PRINC JIŘÍ ZACHRÁNIL PRINCEZNU
JARMILKU
– scénář**

(Na motivy pohádek Ladislava Dvorského, upraveno Františkem Pešánem)

OSOBY: Vypravěč 1
 Vypravěč 2
 Král
 Princezna Jarmilka
 Princ Jiří
 Kouzelník
 Ježibaba
 Sluha

Vypravěč 1: Nebo jen tak pobrukuje.

Král: ...hmmhmm... já jsem starý král...hmmhmm... a tak dál a dál...

Vypravěč 1: Princezna Jarmilka byla po něm. Také měla stále dobrou náladu, zpívala si a...

Vypravěč 2: ...pobrukovala.

Vypravěč 1: Kdepak, princezny si nebroukají. Ráda tancovala a radovala se.

Princezna: *(přítančí na melodii písničky, kterou následně zpívá)*

Kdo rád tančí dokolečka,

veselou má náladu,

polku, valčík nebo disco,

tohle všechno dovedu.

Náladu já dobrou mívám

díky tomu pohybu...

Pláč a slzy jsou mi cizí,

když zaslechnu kapelu.

Vypravěč 2: *(pozoruje princeznu a krále)* Koukám, že na hradě bylo veselo, žádná nouze o legraci, to bude asi veselé království!

Vypravěč 1: Princezna byla také hezká a chytrá.

Vypravěč 2: No jo, tak to měla určitě plno nápadníků!

Vypravěč 1: Měla. O její ruku se ucházelo mnoho vznešených pánů, ale Jarmilka si myslela jen na jednoho – prince Jiřího. Několikrát s ním tančila na plese a moc hezky si povídali. Princ Jiří byl odvážný, chytrý a....

Vypravěč 2: ...chudý...

Vypravěč 1: Ne. Byl dost bohatý, ale bohatství Jarmilku nelákalo. Jiří se jí líbil proto, že byl upřímný a hodný.

Vypravěč 2: Ahá...No to je jiná...

Vypravěč 1: *(rozlobeně)* Jiná, jiná, co jiná? Pořád mi skáčeš do řeči, a to se nedělá! Jiřík se chystal požádat Jarmilku o ruku, jenže...

Vypravěč 2: ...si to rozmyslel...

Vypravěč 1: Ne.

Vypravěč 2: *(vyzvídá)* Píchla se o růži?

Vypravěč 1: Ty jsi chytrolín! Kdepak, stalo se...

Vypravěč 2: ...že ji sežral drak...

Vypravěč 1: Cože? Jaký drak? Kdepak. Přišel jiný nápadník. Ale víš co, já ti to říkat nebudu, podívej se sám.

(1. a 2. vypravěč odcházejí za oponu)

I. obraz

(Na scéně je král, princezna – baví se spolu, přichází sluha a oznamuje příchod hosta)

Sluha: Nejmilostivější pane králi, jasná princezno, přichází nějaký nový nápadník, ale já nevím, jak se jmenuje .

Král: Cože? To se neumíš zeptat?

Sluha: Já se ptal, ale on neodpověděl. *(šeptem)* Je nějaký divný.

Král: Divný říkáš?

Sluha: Takový přihastrošený, zamračený. Jde z něj strach.

Král: Strach má divné oči. Jen ho uveď.

(vkráčí kouzelník, před ním ustupuje předkloněný sluha a hned rychle zajde. Kouzelník se za ní podívá a obrátí se s úklonem ke králi)

Král: Kdo jsi a proč přicházíš?

Kouzelník: *(představuje se)* – písnička 3: Kouzelník jsem mocný pán,
čáry, kouzla, všechno znám.
Na svém hradě v černém lese
čarují, až les se třese!

Přicházím teď na tvůj hrad
o princeznu tě požádat.
Já chci totiž dceru tvou
učinit svou manželkou.

Král: *(zděšeně)* Ó, to není jen tak! Překvapil jsi mě! Musíme se zeptat princezny, zda by tě chtěla.... Ona, jaksi, no, rozhoduje se sama. *(otočí se k princezně, která jen kroutí hlavou a dává najevo nespokojenost)* Princezno, Jarmilko, dcero moje, chtěla bys kouzelníka za muže?

Princezna: *(rozhodně)* Milý tatičku králi, ani nápad! Vždyť ho neznám. Ani se mi nelíbí! Je ošklivý a mračí se jako kakabus! Ne ne, nechci!

Král: *(otočí se ke kouzelníkovi)* Vidíš a slyšíš, nechce vás, pane kouzelníku.

Kouzelník: *(povyšene, otočený od princezny ke králi)* Zeptej se jí ještě jednou. Řekni jí, že pro ni vykouzlím krásný hrad a dám jí ušít stříbrné šaty.

Král: *(obrací se k princezně, váhavě)* Jarmilko, prý ti vykouzlí hrad a nějaké šaty.

Princezna: *(otočená zády ke kouzelníkovi, trucovitě)* Nechci ho, i kdyby mi vykouzlil sto hradů a milión šatů! Z očí mu nekouká nic dobrého. Připadá mi zlý.

Král: *(opět se obrací ke kouzelníkovi a tuší, že se mu odpověď nebude líbit)* Nechce tě!

Kouzelník: *(důrazně)* Začínám se zlobit! Ale dřív, než se rozzlobím úplně, zeptej se jí potřetí a naposledy a řekni jí, že když nebude mou ženou, bude litovat!

Král: *(pomalu)* Princezno on....

Princezna: *(nazlobeně se obrací na kouzelníka a mluví přímo k němu)* Nechci tě, rozumíš? Z tvého kukuče mi naskakuje husí kůže! Už tě tu nechci ani vidět! Odejdi!

Král: Nechce tě!

Kouzelník: *(hodně rozzlobený)* A dost. To si nedovoluj! Rozzlobila jsi mě! Budeš za svá odmítavá slova pykat *(připraví se k čarování a pronáší tajemným hlasem)*

Z tuctů smrků urvu kůru,
usnu v sudu, umnu můru,
lupu v ruku, cukru kus,
v hluku kluku tohle zkus!

At' je z princezny Jarmilky skákavá princezna! *(zahřměni)* Nechtěla jsi mě, teď nebude chtít nikdo tebe. Nikdo si tě za ženu nevezme. Pche, kdo by si vzal princeznu, která skáče! *(vychloubá se)* Jsem mocný a zlý kouzelník! Teď to víte. Nashledanou! Chachacha..... *(odchází a pořád se směje)*

Princezna: *(oddychne si)* Už je pryč. Brrr, to byl ale ošklivý a zlý kouzelník!

Král: Hlavně, že už je pryč!

Princezna: *(s obavami)* Co to říkal? Začaroval mě? Tatínku.....

Král: *(chlácholivě)* To on jen tak strašil.

Princezna: Ale co kdyby. Já mám strach, že jsem opravdu začarovaná.

Král: Neboj, udělej pár krůčků a uvidíš.

Princezna: Myslíš? *(zkusí udělat krok, ale místo toho vyskočí)* Jejda, já skáču! *(zkusí to znovu a opět vyskočí)* tatínku, co to je? Já skáču jako žába! Jako koza! Jako vrabec!

Král: *(utěšuje)* Ukaž, ale ne... ale vlastně ano! Dcerunko moje, ty skáčeš! Co budeme dělat? V naší rodině nikdo takhle neskákal! To je nemilé. Ale třeba, třeba to zase přejde. A tys tak krásně cupitala. Pojď, zkusíme to spolu, třeba to už přestalo. *(vede princeznu za ruku a poučuje)* Jedna nožka, druhá nožka...neboj se...levá, pravá...ráz a dva... *(tím, že ji drží, neskáče princezna tak vysoko)*...vidíš, je to trochu lepší.

Princezna: *(pustí se, udělá pár kroků, ale opět skáče vysoko a pláče)* Není, podívej...hop, tohle je můj nejmilejší krůček...hop! Je ze mě skákavá princezna, úplně skákavá! Tatínku, co budeme dělat? *(pláče)*

Král: Neplač, Jarmilko, uvidíš, že to dobře dopadne. V našem království žije mnoho znamenitých doktorů – to by bylo, aby tě některý z nich neuzdravil.
(král s princeznou odchází – princezna skáče)

Vypravěč 1: A zatímco princezna nebyla vůbec k utišení...

Vypravěč 2: ...ozval se před hradní bránou dusot kopyt a do královského hradu přijel princ.

Vypravěč 1: Konečně se rozhodl, že princeznu Jarmilku požádá o ruku.

Vypravěč 2: Jejda, jejda, on neví, co se tady stalo!

(na scénu přichází princ, je udiven, že je místnost prázdná. Objevuje se sluha, vkráčí a princ se lekne)

Sluha: Uctivý dobrý den, princí, kdepak jste se tady vzal?

Princ: Co se tak ptáš? Jdu za princeznou a také za panem králem. Kdepak jsou?

Sluha: Hned je zavolám. Vaše jasnosti *(potichu)* Ale nevím, nevím, zda budete mít radost.

Princ: Jen se nestarej, princezna mě má ráda a já ji také.

Sluha: *(zoufale)* To je neštěstí!

Princ: Cože?

Sluha: Nic, nic, jen tak si říkám, jaké máte štěstí! Princezna bude skákat...radostí.

Princ: To rád slyším.

Sluha: *(potichu)* Jen jestli to také rád uvidíš. *(nahlas)* Tak já už pro ně skočím, brr, chci říci dojdu.

Princ: *(prochází se po místnosti a zkouší úklony a pozdravy, připravuje se na setkání)*

Král: *(důstojně vchází a čeká na pozdravení prince)*

Princ: Dobrý den, nejmilostivější pane králi!

Král: Zdravím tě, princí Jiří! Jsi hodný, že jsi nás navštívil.

Princ: *(rozhlíží se a hledá princeznu)* Ano, já jsem přišel, přijel, vlastně jsem tu proto, že bych chtěl požádat tvou milou dceru Jarmilku o ruku, ale nikde ji tu nevidím...

Král: Jeminkote, to je milé. Hned tu bude, ona si jen tak skotačí v komnatách. Zeptám se jí, jestli by tě chtěla. Mně se docela zamlouváš, to dávno víš, ale to není tak důležité, protože já se nevdávám ... *(rozpačitě volá)* Jarmilko, dcerunko moje! Jarmilko!

Princezna: *(vykookne na scénu, ale tělem zůstává schovaná)* Jsem tady, tatínku. Dobrý den, Jiří.

Král: Jarmilko, hm, mno...Princ Jiří přišel požádat o tvou ruku.

Princezna: *(plaktivě)* Já vím, já to slyšela.
Král: No a co ty na to? Líbí se ti?

Princezna: Tatičku králi, však víš, že se mi líbí. Má krásný hlas, hezké oči, milý je a...
O jé! Hned bych si ho vzala za muže.
Princ: *(radostně)* Jarmilko....
Princezna: Neraduj se milý princi, stala se taková nemilá věc. Skáču!
Princ: *(udiveně)* Cože?
Princezna: Takhle já skáču, dívej se, já nejsem princezna, já jsem skákalka....! *(ukazuje mu poskoky)* Začaroval mě zlý kouzelník, protože jsem ho odmítla jako ženicha. Pomstil se mi,
Princ: Ten lump, uličník, zloduch! Ale já mu ukážu! Neboj se, princezno, já tě vysvobodím ze zakletí.
Princezna: Ty mě vysvobodíš?
Král: *(sleduje rozhovor, obrací hlavou k tomu, kdo mluví)* On tě vysvobodí.
Princ: Slibuji ti to. Co já slíbím, to také splním! Já kouzelníka přemůžu! A nejlépe hned, žádné otálení. Zatím nashledanou. *(odchází)*
Princezna a král: *(mávají a volají společně)* Šťastnou cestu a dobré pořízení. *(odcházejí za scénu)*

II. obraz

(na předscénu, která je upravena jako les, vychází princ s dřevěným koněm, zpívá)

Princ: Můj koníčku, jen mě nes
přes ty hory, přes ten les,
Ať si kdo chce, co chce říká,
přemůžeme kouzelníka!

Tvoje hříva ať ti vlaje,
i když cesta zdlouhavá je...
Můj koníčku, jen mě nes
přes ty hory, přes ten les.

Ať si kdo chce, co chce říká –
přemůžeme kouzelníka.

(vycházejí oba vypravěči)

Vypravěč 1: Daleko od královského hradu je hustý les. Tak hustý, že je tu sotva vidět. Stromy rostou všelijak přes sebe, malé přes velké, tlusté přes tenké, kořeny se míchají přes větve, ani projít se nedá...

Vypravěč 2: A v tom lese bydlí stará ježibaba, ošklivá jako sedm čertů dohromady, vzteklá jako dračice, ruce jako hrábě a nos jako velikou okurku.

(oba vypravěči zajdou za oponu)

(na scéně chaloupka ježibaby, před ní lavice, kolem les, ráno)

Ježibaba: *(přichází na scénu a zpívá si)*

Já jsem baba ježibaba,
jinak velmi slušná dáma,
krásná jsem, to snad jde vidět,
všichni budou mi závidět,
až se, až se vdám,
až se, až se vdám...!

Ženicha až budu mít,
to se divy budou díť!
On mě bude obskakovat,
všelijak mi posluhovat,
až se, až se vdám,
až se, až se vdám...!

(přejde k lavici) Tohle je moje ježilavice. Chytám na ní ženicha. Kdo si na ni sedne, nemůže vstát. Sedí jako přišitý, jak já chci dlouho. Cha! K takovému panáčkovi přijdu a řeknu: Tak co, panáčku, vezmeš si mě za ženu nebo tě proměním v černého kocoura! Nikdo by nevěřil, jak jsou ti lodičkové hloupí. Raději jsou kocourem než mým ženichem! To nechápu, vždyť jsem holka jako lusk! *(poslouchá, je slyšet dusot kopyt)* Á, už zase někdo jede. *(nakukuje)* Hurá, nový ženich! *(schová se)*

Princ: *(vchází na scénu se svým konikem)* Koníčku, podívej, chaloupka. V té bydlí jistě hodná babička. Má tady i pěknou lavici. To si na ni sednu, však jsem celý rozlámaný! *(kůň varovně zařehťá)* Co se ti nelíbí? Neboj se, já si na ni jen na chvíli sednu a zase pojedeme dál. *(kůň znovu zařehťá a táhne Jiřika od lavice)* Co se s tebou je? Přece mě necháš odpočinout, ne? *(kůň zklamaně odchází, stále se otáčí, princ se uvelebí na lavici)* Ach to se to krásně sedí...to je pohodlíčko!

Ježibaba: *(vyběhne z chaloupky a raduje se)* Chacha, ptáčku, už tě mám...!

Princ: *(slušně)* Dobrý den, babičko....

Ježibaba: Dobrý?! To se budeš divit, jak dobrý! Právě ses chytil – jestli chceš vědět!

Princ: *(snaží se vstávat)* Co to je?

Ježibaba: Nevstaneš, dokud mi neodpovíš. Chceš si mě vzít za ženu, nebo tě mám začarovat v kocoura?

Princ: *(stále se pokouší osvobodit z lavice, ale marně)* já chci vstát!!

Ježibaba: odpověz! Chceš mě – nebo chceš být kocourem?

Princ: *(stále sebou šije)*

Ježibaba: Jen hezky hačej, ptáčku, a mluv!

Princ: Vážená paní babo ježibabo, já nemůžu být ani kocourem, ani vaším ženichem! Nevěstu mám a spěchám! Moc spěchám!

Ježibaba: A kam tak spěcháš?

Princ: Za zlým kouzelníkem.

Ježibaba: *(udiveně)* Cože? Ty jdeš za kouzelníkem? Za mým největším nepřítelem?

Princ: Je to můj nepřítel!

Ježibaba: Můj!!!

Princ: *(důrazně)* Můj!!

Ježibaba: Můj, abys věděl! Chystám na něj největší ježibabí kouzlo! *(důrazně)* Jen se ho prstíčkem dotknu, změní se v obláček kouře! Takový je to nepřítel!

Princ: Tak mě pusť a kouzelníka potrestám já.

Ježibaba: *(nedůvěřivě)* A co když lžeš?

Princ: *(urazeně)* Jsem princ Jiří a nikdy nelžu!

Ježibaba: *(váhá)* Mnoo, tak dobře. Ale přeci tě nepustím jen tak, to bych nebyl zlá ježibaba. Musíš mi slíbit, že mi přivedeš jiného ženicha! *(toužebně)* já bych se tak strašně ráda vdávala.

Princ: Ty jsi opravdu zlá ježibaba.

Ježibaba: *(výhružně)* Slíbíš nebo neslíbíš?

Princ: Ach jo, co se dá dělat...tak já ti to slibuji, ale když už umíš čarovat, nemohla by ses proměnit v nějakou hezkou dívku, aby před tebou ženich neutekl?

Ježibaba: To bych nemohla. Já to totiž neumím. Umím se proměnit *(přemýšlí)* v sovu, v žábu, v myš, v mochomůrku... a vůbec, kdybych se uměla proměnit v krásnou dívku, našla bych ženich sama.

Princ: když ne, tak ne. Zkusím to teda i bez tvých kouzel.

Ježibaba: Vstaň princí Jiří, jsi volný, můžeš jít.

Princ: *(nedůvěřivě)* Opravdu? Nelžeš? *(opatrně vstává, pak rychle odchází)* Nashledanou, paní ježibabo! Koníčku, kde jsi? Jedeme za kouzelníkem! Ať princezna Jarmilka dlouho nečeká.

III. obraz

Princ: *(na předscéně na koni zpívá písničku)*

Můj koníčku, jen mě nes
přes ty hory, přes ten les,
Ať si kdo chce, co chce říká,
přemůžeme kouzelníka!

Tvoje hřívá ať ti vlaje,
i když cesta zdlouhavá je...

Můj koníčku, jen mě nes
přes ty hory, přes ten les.

(po písničce zajede za scénu, vycházejí vypravěči)

Vypravěč 1: Princ jel přes hory a přes doly, v dešti, v slunci, v pohodě i nepohodě a samozřejmě přitom vzpomínal na svou nevěstu Jarmilku.

Vypravěč 2: A schválně, jestli poznáte, kde je...? *(tajemně)* Vysoké pošmourné zdi, malá temná okna, všude ticho, puch a zima.... (čeká na odpověď publika, usměrňuje odpovědi) Ano je to hrad zlého kouzelníka. Brrr, až jde z toho všeho mráz po zádech. Já tu nebudu ani minutu! *(rychle mizí za scénu)*

Vypravěč 1: A já tady taky nebudu!

(hrad zvenku, les, skály, tlumené osvětlení, večer)

Kouzelník: *(vychází a místo špičaté čepice má baret, vypadá to, že se chystá k spánku, protahuje se)* Cha, teď bych rád viděl princeznu! Skáče si jako žába, pche, nechtěla mě, teď to má! Však ona přihopsá s prosíkem, abych si ji vzal! *(podrbe se na hlavě)* Raději půjdu spát, aby se mi zítra dobře kouzlilo.

Kdo mi vstoupí do hradu,
popředu, či pozadu,
promění se, kýho výra
třeba...třeba v netopýra.

Princ: *(přijíždí utrmáceně)* A hledme, hrad... *(prohlíží si ho)*, ale takový smutný, studený, oprýskaný. To bude, no jistě, hrad zlého kouzelníka! Uvidíme, jestli je doma nebo ne... *(kůň ho varuje zařeháním)* Co je to zase s tebou, koníčku? Musím přeci dovnitř. *(kůň opět zařehotá)*... že tam nemám chodit? *(zařehotání)* Asi máš pravdu...už jednou si mě varoval, ale teď si dám pozor! Když nemůžu já tam, musí kouzelník ven. *(zařehotání)*

S koníčkem jsem přijel dnes,

přes hory a černý les,
ke hradu, kde zpěvem svým,
kouzelníka probudím.

Kouzelníku – teď před branou návštěvu máš nepozvanou!

- Kouzelník: *(vychází rozespalý a nazlobený)* Kdo mě to budí? Kdo mě nenechá vyspat? *(spatří prince udiveně)* Co tu děláš? Jak to, že nejsi netopýr?
- Princ: Já – a netopýr? To by se ti hodilo. Nejsm netopýr, ani veverka, ale princ Jiří – a můj meč dovede pravé divy.
- Kouzelník: *(polekaně)* No, no, svůj meč nech napokoji. *(prohlíží si prince, váhavě)* Zdá se, že nejsi jen tak obyčejný princ... Snad se dohodneme po dobrém, ne?
- Princ: *(odvážně a nazlobeně)* Asi ne...! Poslouchej, co ti řeknu. Hned odčaruješ kouzlo z mé nevěsty princezny Jarmilky. Musí přestat skákat a zase cupitat jako dřív, nebo tě rozsekám na kousky! Nebojím se tě. Před mým mečem se třese i ježibaba.
- Kouzelník: *(překvapeně)* Ty znáš ježibabu?
- Princ: Ježibaba je můj největší nepřítel.
- Kouzelník: Můj!
- Princ: *(důrazně)* Můj!
- Kouzelník: *(vytahuje se)* Můj!!! Ježibaba je taková můj nepřítel, můj nepřítel, že na ni chystám svoje největší kouzelnické kouzlo! Jen se jí prstíčkem dotknu, změní se v obláček kouře. Takový je to můj nepřítel.
- Princ: Ale, ale, prstíčkem... To už jsem někde slyšel.
- Kouzelník: Mohl bych tě začarovat, ale když nemáš ježibabu rád, pustím tě.
- Princ: Kouzelníku, chci abys zrušil kouzlo, kterým si začaroval princeznu. Chci, aby už neskákala, nebo...!
- Kouzelník: Přestane, jen když mi slíbíš...
- Princ: Musím? Nic nemusím.
- Kouzelník: Jestli chceš vysvobodit princeznu, tak musíš, musíš mi sehnat nevěstu.
- Princ: A jejejejeje, ty taky myslíš na svatbu? To je těžký úkol.
- Kouzelník: Už jsem řekl, buď přivedeš nevěstu, nebo bude princezna skákat a skákat a skákat!
- Princ: Ty jsi opravdu zlý kouzelník
- Kouzelník: Slíbíš?
- Princ: Co se dá dělat. Tak já ti to tedy slibuji.
- Kouzelník: *(zkoumavě)* A nelžeš?

Princ: Princ Jiří nikdy nelže! Jen mi řekni, nemohl by ses aspoň na chvílku proměnit v krásného mladíka?

Kouzelník: To bych nemohl. Dovedu se proměnit v pařez, v jelena, v židli, v... *(nemůže si vzpomenout)*...Kdybych se uměl proměnit v krásného mladíka, našel bych si nevěstu sám a tebe, tebe bych k tomu nepotřeboval!

Princ: Když ne, tak ne. Musíš se alespoň trochu vyparádít. Podívej se na sebe, jak vypadáš. V tomhle se ti každá princezna vysměje.

Kouzelník: Ó, ty jsi šikovný princ. Myslíš, že pak budu hezký?

Princ: Hezký? To je málo. Ty budeš k popukání.

Kouzelník: K popukání? To se mi líbí! Až budeš mít nevěstu, třikrát pískni a v tu ránu budu u tebe. Tralalá, tralalá.

Princ: Takhle? *(3x pískne)*

Kouzelník: Zrovna tak! *(odejde)*

Princ: *(zachází za scénu a přitom volá na svého koníčka)* Koníčku, jedeme! Ať princezna Jarmilka už není dlouho smutná
(vyjíždí před scénu a zpívá)
Můj koníčku, jen mě nes
přes ty hory, přes ten les,
Ať si kdo chce, co chce říká,
přemůžeme kouzelníka!

Tvoje hříva ať ti vlaje,
i když cesta zdlouhavá je...
Můj koníčku, jen mě nes
přes ty hory, přes ten les.

IV. obraz

Vypravěč 1: Koníček s princem uháněli tryskem přes *(obrací se k dětem, navede je na odpověď – hory, doly, řeky, potoky, lesy a pole...)* Kampak asi jede? *(děti hledají odpověď)*
(otevřívá se opona) Poznáváte kdopak tu bydlí? Ano, ježibaba.

Princ: Haló, paní ježibabo, nohy mě bolí *(podívá se na lavici a tišeji)*, ale dneska si už nesednu...Haló!

Ježibaba: Á, princ Jiří – a sám – bez ženicha. *(smutně)* Já to věděla...*(rozzlobeně)* Špatně plniš svoje sliby! *(výhružně)* Ale kdo zlou ježibabu jednou ošidí, víš, co se stane?

Princ: *(uklidňuje ježibabu)* Počkej, počkej, nerozčiluj se. Ženicha mám a jakého! To je ženich jedna radost.

Ježibaba: (nevěřicně) Opravdu?

Princ: Ženich, jen si ho dát za rámeček.

Ježibaba: (rozhlíží se) Ale já nikoho nevidím...

Princ: (ukazuje na oblečení ježibaby, domlouvá jí) Snad bys ho nechtěla přivítat takhle. To by se tě lekl a utekl. Musíš se trochu vyparádit.

Ježibaba: A myslíš, že potom budu hezká?

Princ: Hezká? To je málo! Ty budeš krasavice!

Ježibaba: To se mi líbí. Tralalá, tralalá... (zajde do domku, je slyšet bouchání skříní, vyhazuje oblečení)

Princ: (šibalsky) Tak to by byla nevěsta...A teď ženicha. (3x zapíská)

Kouzelník: (objeví se hned po zapískání, je převlečený nebo upravený) Volal jsi mě, princí?

Princ: (udiveně) Vás, pane? Já vás vůbec...ale ano! Kouzelník, ten zlý kouzelník! Tobě to sluší, já jsem z toho celý pryč.

Kouzelník: (chlubí se) To si myslím! A kdybys viděl, jak po mně koukaly veverka a lišky. (přísně) Máš nevěstu?

Princ: (urazeně) když jsem zapískal, tak asi mám.

Kouzelník: A hezkou?

Princ: Nevěstinka jako hruštička, nevěstinka jako brambůrka, holka jako homolka.

Kouzelník: (nedočkavě) Tak už ji zavolej...No tak, kde ji máš? (rozhlíží se)

Princ: Jen pomalu...Nejdřív tvoje kouzlo! Hned odčaruj princeznu, nebo ti nevěstu neukážu.

Kouzelník: No jo pořád... (zvědavě) Opravdu máš pro mě nevěstu? Nelžeš?

Princ: (důrazně) Princ Jiří nikdy nelže!

Kouzelník: Z tuctu smrků urvu kůru,
usnu v sudu, umnu můru,
lupu v ruku, cukru kus...
ať princezna Jarmilka neskáče a nehopsá, ale ať zase běhá, chodí, kráčí a cupitá.
A teď honem nevěstu!

Princ: Připrav se! (3x pískne)

Ježibaba: (objeví se vyšňořená, kráčí rychle, nedočkavě a hned se žene ke kouzelníkovi) Můj ženich? Tohle? (jde až k němu)

Kouzelník: (prudce se otočí, oba zvedají ruce v úleku, ale dotknou se, vykřiknou) Ale to je... (odletí ze scény)

Princ: (hlasitě si oddechne) Uf, a jsou pryč! Jejich kouzlo opravdu fungovalo. (ozve se volání princezny)

Princezna. *(volá za scénou)* Jiříku, Jiříku, kdepak jsi?

Princ. Tenhle hlásek já znám. Vždyť to je princezna Jarmilka! *(zvolá)* Tadyýýý, tady jsem. *(rozhlíží se a volá)*

Princezna: *(vběhne na scénu, udýchaně)* Jiříku! Ty můj Jiříku! Konečně jsem tě našla!

Princ: Kdepak se tady bereš, Jarmilko?

Princezna: Hledal jsem tě, bylo mi bez tebe smutno...a najednou...no podívej... *(radostně, nahlas)* Já už neskáču!!

Princ: Opravdu, kouzlo je zrušeno! Jarmilko, ty moje nevěsto.

Princezna: Jiříku, ty jsi mě vysvobodil! Ty jsi mě zachránil! *(dají si pusu)*. Tohle musí vidět tatíček král! Bude mít velikou radost.

Vypravěč 1: Princ s princeznou pospíchali na hrad za panem králem, aby mu řekli...

Vypravěč 2: ...že kouzelník je fuč...

Vypravěč 1: ...ne, aby mu řekli, že...

Vypravěč 2: ...ježibaba je taky fuč...

Vypravěč 1: Zase mi skáčeš do řeči! Aby mu řekli, že všechno dobře dopadlo a...

Vypravěč 2: ...že může chystat svatbu. Já, ten bude mít radost!

Vypravěč 1: No vidíte, pohádka nám skončila tak, jak mají pohádky končit. Dobro a rozum zvítězily nad zlem a hloupostí.

Na scénu vycházejí všichni herci a zpívají písničku:

Za horama, za dolama,
tam, co je ta zahrádka,
za horama, za dolama
už nám končí pohádka.

Za horama, za dolama,
rozmarýna zavoní,
za horama, za dolama,
jen co zvonek zazvoní.